

RŪPINTOJĖLIS

Nr. 21

1987 sausis

Jubiliejiniai Gyvosios dvasios metai

TURINYS NR. 21

Lietuvos vyskup žodis tikintiesiems minint Krikšto jubiliej (1987 m. Gav nia).....	931
Krikšto jubiliejaus malda.....	933
<i>Vysk. Antanas Vai ius</i> . Kal dinis laiškas.....	934
IŠ BAŽNY I ISTORIJS	
<i>Kun. Petras Veblaitis</i> . Kraži skerdyn s (T sinys).....	937
KRIKŠ IONYB S IŠUGDYTIEJI	
[Ada Urbonait]. Pranas Dovydaitis.....	948
Pranui Dovydai iui (Montažas).....	966
Ateitinink himnas.....	967
MINTYS SUSIM STYMUI	
<i>Kun. Bronius Bulika</i> . Kryžiaus kelias [Lietuvos Krikšto jubiliej šven iant].....	967
<i>Kard. Leonas Žozefas Suenensas</i> (Mechelno ir Briuselio arkivyskupas). Meil - ne tik žodis.....	976
BAŽNY IA PASAULYJE	979

VIEŠPATIE J ZAU KRISTAU,

*d kojame Tau, kad šventoji Krikšto malone
pašaukei m s Taut Dievo vaik gyvenimui.*

Atleisk mums suklydimus ir nuklydimus nuo Tavo meil s kelio.

*Suteik malon vidujai atsinaujinti, sustipr ti tikejime,
karš iau Tave pamilti, prasmingiau gyventi, suprasti,
koki didel reikšm m s sieloms turi kasdien malda,
sekmadienio Mišios, dažna išpažintis ir Komunija.*

*Karštai Tave maldaujame:
apšviesk, patrauk meile Tau ir Bažny iai,
uždek visus m s tautie ius -
ir tuos, kurie nuo Tav s nutolo, atšalo, paklydo,
visai Tav s dar nepažino, netgi kovoja prieš Tave.*

*M s Gelb tojau, neleisk n vienai
Tavo Šven iausiuoju Krauju atpirktai sielai praž ti! Amen.*

LIETUVOS VYSKUP ŽODIS TIKINTIESIEMS
MININT KRIKŠTO JUBILIEJ
(1987 m. Gav nia)

1. Mes - Dievo vaikai. Visagalis Dievas suk r neapr piam Visat su milijardais milžinišk liepsnojan i ir g stan i k n , bet už vis j di- dyb Dievui mielesnis žmogus, nemirtingoje sieloje nešiojantis Jo b ties atspind , Jo paveiksl .

Negana to. Begalin s Visatos K r jas panor jo suteikti mums ne tik prigimtin , bet ir antgamtin , dievišk gyvyb . Gimdami iš savo t v , mes tampame žmoni vaikais, o per Krikšt - Dievo vaikais, dieviškosios pri- gimties dalininkais. Tai padaro mus pašventinanti Dievo dovana - pašven- iamoji malon . Ji buvo duota pirmiesiems t vams, o kai jie ir j palikuonys nuod me t dievišk j gyvyb savyje nužud , Dievas j atk r per Amžin j S n J z Krist . Pasaul kuriant užteko vieno Dievo noro - žodžio *Teesie*, ir atsirado žvaigždynai ir Žem su visu savo puošnumu. Atkurti dieviškajai m s siel gyvybei prireik Žmogumi tapusio Dievo mirties. Dieviškosios gyvyb s pradmuo - pašven iamoji malon - dabar suteikiama mums per Krikšt , ir mes su pasitik jimu tariame: *T ve m s , kuris esi danguje!*

Tod l, brangieji broliai ir seserys, didžiukim s, d kokime, pakelkime galvas! M s tik jimas - ne tamsuma, o skaidriausia šviesa. M s malda - ne tuštum beriami žodžiai, o nuoširdus bendravimas su dangiškuoju T vu. M s gyvenimo prasm - nušviesti žem dangaus atspindžiais. M s paskirtis - amžinojo T vo namai!

2. Serg kime, ugdykime savyje dievišk j gyvyb . *Pažink, krikš ioni, savo garbingum ir žemu elgesiu jo neprarask*, - ragino tikin uosius šv. popiežius Leonas Didysis. Žmonijos istorijos pradžioje k tik gaut dievišk j gyvyb nužud pirm j t v nuod m , j neklusnumas K r jui. Ir dabar m s dieviškoji gyvyb ž va per kiekvien sunki nuod m . Tai m s tragedija; j tautos dainius eil mis taip apraudojo: *Ir k no silpnyb , ir žem s puikyb , ir pragaro juodo dvasia prapult stumia žmonijos daugum ir žudo galybe tamsia...*

Išmokime gyvos krikš ioniškos dvasios metais branginti savo siel dievišk j gyvyb ! Nelaikykite nuod m s mažmožiu. Priešinkim s kiekvienai sunkiai nuod mei, o ypa toms, kurios graso visokeriopa praž timi tautai ir visuomenei: tai girtavimas, alkoholizmas ir dar baisesn už j narkomanija; tai negimusi k diki žudymas ir dirbtinis šeim gaus jimo ribojimas, santuokin neištikimyb ir visoks palaidumas; tai dvasini ver tybi užmiršimas ir pasin rimas medžiagin gerov ; tai neapykanta, pavydas, vienas kito skandinimas; tai gamtin s aplinkos niokojimas, žmo ni ir visuomen s turto grobstymas.

M s siel dvasinei gyvybei gresia ir tiesioginis krikš ionišk j dorybi nebranginimas: religini pareig apleidimas d l ner pestingumo ar pramog , turto kaupimo ar karjeros sumetimais; tai ir nesir pinimas savo vaik religiniu aukl jimu, savo pa i religine savišvieta; tai kunig ir tikin i j vienyb s skaldymas tarin jimais, smerkimais, šmeižtais; tai nusiminimas, šventos vilties ir meil s netekimas, tik jimo išsižad jimas ar praradimas.

Per ši Gav ni stropesniu darbu ir malda, Kryžiaus kelio bei Graudži verksm pamaldomis atsiprašykime Viešpat Diev už savo ir tautie i nuod mes, ypa už Dievo ir artimo meil s tr kum . Velykin išpažint atlikime tvirtai pasiryž taisyti savo gyvenim .

3. Tegul klesti dieviškoji gyvyb , tegul duoda vaisius. M s fizinei gyvybei palaikyti reikia tyro oro, o dieviškajai, dvasinei gyvybei reikia maldos, susim stymo. Gyvos krikš ioniškosios dvasios metais išmokime melstis k rybingai, savo mintimis ir širdimi, o melsdamiesi kasdien aukokime Dievui save ir savuosius, savo darb , džiaugsm ir skausm .

Fizinei gyvybei palaikyti ir ugdyti reikia tinkamo maisto, o dieviškajai gyvybei puosel ti bei stiprinti reikia dieviško maisto - šv. Komunijos. Gyvos krikš ioniškosios dvasios metais kvie iame tikin uosius prie Dievo stalo - ilg laik nebuvusius ar dar niekad Komunijos nepri musius.

M s sielai reikia ir minties peno; jo gausime skaitydami Švent j Rašt arba klausydami jo skaitomo ir aiškinamo šv. Miši Žodžio liturgijoje. Šv. Mišios - tai m s gyvas susitikimas su Kristaus žodžiu ir Kristaus auka. Labai jas branginkime! Kas myli šv. Mišias, išsaugo tik jim ir išmoksta gyventi su Dievu.

M s , kaip Dievo vaik , veikla, sklindanti aplink - tai vairiausi geri darbai, kv pti meil s žmon ms. Užuoja, padr sinimas, kuklus sp jimas, našť pasidalijimas, r pinimasis, kad ne tik man b t gera. Dosni ranka, jautri širdis. Dr sa ginti ties bei nuskriaustuosius, padorum ir žmoniškum , taik su visais geros valios žmon mis. Bet pirmiausia - kunig ir tikin i j vienyb , *kad tarpusavio meil b t tvirtesnis gyvenimo d snis už bet kur kit d sn* (Stasys Šalkauskis).

Š laišk Mieliems Lietuvos tikintiesiems ir Kunigams baigdami, norime pareikšti savo džiaugsm d l daugelio graži m s religinio gyvenimo apraišk , ir vilt , jog j dar pagaus s. Džiaugiam s, kad daug ja subrendusi ir jaun žmoni , aiškiai ir gražiai išpaž stan i savo švent j tik - jim ; kad nemaža pav lavusi j ateina prie Krikšto, Sutvirtinimo, Santuokos, Atgailos ir Šven iausiojo Sakramento; kad nuoširdžiai, maldingai ir gausiai lankomos Dievo Motinos šventov s; kad daug yra pamaldži , darbš i kunig ir vairiais b dais Bažny iai pad ti pasirengusi tikin i - j . Ypating paguod mums, Bažny ios vadovams, teikia ir gražias viltis žadina s moningos, doros ir vieningos jaunos katalikiškos šeimos. Visiems geriesiems m s žmon ms ir j šeimoms Lietuvos Krikšto jubiliejaus proga reiškiamo didel meil bei d kingum ir gražiausius link jimus.

Ir Dievo ramyb , pranokstanti visoki išmint , tesergsti j s širdis ir mintis Kristuje J zuje! (plg. Fil 4, 7).

KRIKŠTO JUBILIEJAUS MALDA

*Viešpatie Dieve, taut K r jau ir visos žmonijos T ve!
Iš širdies d kojame Tavo t viškajai meilei,
kuri prieš šešis šimtme ius m s garbing j prot vi Krikštu
pakviet ir mus Tavo S naus J zaus Kristaus Bažny i -
švent j Laisv s, Taikos ir Meil s Karalyst .*

*A i , Viešpatie, kad buvai su mumis ne tik ramiais metais,
bet ir vargo, skausmo bei kov dienomis
ir daugel m siški padarei tik jimo ir doros žiburiais.*

*A i už jaunimo ištikimyb ir ryžt ,
už vyskup ir kunig apaštališk j uolum .
Šiandien, Viešpatie, ne tik d kojame už Tavo malones,
bet ir apgailime savo kaltes.*

*Atleisk, gerasis Dieve,
kad ne kart mums stigo meil s ir d kingumo,
o m s krikš ioniškasis gyvenimas ne visada spinduliavo
ir veik kaip pasaulio šviesa, žem s druska.*

*Pasitik dami Tavo, Viešpatie, begaliniu gerumu,
pavedame Tau save, savuosius, T vyn ir meldžiame,
kad Tavo atsi stoji Šventoji gyvenimo Dvasia*

*mus stiprint ir vest ,
 idant mes visada b tume gyvos dvasios žmon s,
 s moningi krikš ionys ir kilnumo pavyzdžiu bei tiesos žodžiu
 pla iai skleistume savo aplinkoje Ger j Kristaus Naujien . Amen.*

Vysk. Antanas Vai ius

KAL DINIS LAIŠKAS

Brangieji Broliai - Seserys!

Nuoširdžiai sveikinu Jus Dieviškojo K dik lio Užgimimo švent je. Sveikinu taip pat J s artimuosius, kurie, negaldami šiandien kartu su Jumis dalyvauti sp dingose Kal d pamaldose, dalyvauja jose širdimi, mintimis ir malda. Sveikinu visus, kurie lauk Švent Kal d ir dabar kartu su mumis džiaugiasi j sulauk .

Kal dinis džiaugsmas yra dalel ano didžiojo iš Dangaus atnešto džiaugsmo, kur , J zui gimus, paskelb angelas, apsireikšdamas Betliejaus piemenims ir tardamas: *Štai aš skelbiu jums did džiaugsm , kuris bus visai tautai. Šiandien Dovydo mieste jums gim Išganytojas* (Lk 2,10-11). Kal dinis vis džiaugsmas yra panašus džiaugsm t išmin i , kurie, stebuklingos žvaigžd s vedami, rado Betliejuje gimus K dik l J z ir, *parpuol ant žem s, j pagarbino* (Mt 2,11).

Evangelijos žodžiais skelbiamas ir m s sielas apimantis kal dinis džiaugsmas, rodos, tur t užgesinti mummyse bet kuri skausming mint , nutildyti bet kuri širdies dejon . Ta iau taip n ra. Nors Dievo S nus tapo Žmogumi ir gim šioje žem je, bet ši žem vis dar teb ra šalta ir svetima Dievui. Nors jau beveik 2000 met , kai krikš ioniškoji žmonija gieda Betliejaus giesm *Garb Dievui aukštyb se, o žem je ramyb jo mylimiems žmon ms* (Lk 2, 14), bet dar ne visi garbina Diev ir ne visi džiaugiasi Jo atnešta taika ir ramybe. Tiesiog verkti reikia, matant, kiek daug skausmo, vargo ir ašar , kiek blogio ir moralinio sugedimo ši dien pasaulyje.

Ilgai galvojau, ar suprasite mane, Brangieji, jei šioje džiaugsmo švent je paliesiu deginan i žaizd , jei, užuot kalb j s apie mums gimusi Dievišk j K dik , kalb siu apie k dikius, kurie žudomi dar negim . Prisimin s Vatikano II Susirinkimo nutarim , kad vyskupo pareiga skelbti, kaip labai gerbtinas kiekvienas asmuo, jo laisv ir žemiškasis gyvenimas (Dekretas apie ganytojišką vyskupo pareigą, nr. 12), - ryžausi kalb ti.

Gyvename laikus, kai k sinamasi ne tik tuos, kurie džiaugiasi gyvenimu, bet ir tuos, kurie dar negim . D l smurto veiksm , kar ir žudyni išgyvenama ir bandoma vairiai reaguoti, o d l negimusi k diki žudymo beveik nesijaudinama. Ne taip tolima praeitis yra liudytoja mergai i drovumo, o šiandien jau ne viena mergina su ž liu išdidumu reikalauja

medicininio patarnavimo, kuriuo atimama gyvyb negimusiam k dikiui. Šitokio patarnavimo reikalauja ir šeim motinos. M s motinos augindavo, kiek Dievas duodavo, o šiandien beveik visose šeimose apsiribojama tik vienu ar dviem vaikeliais ir žudym skai ius procentiškai did ja: tyloje, be šauksmo, negirdimai ž sta negim k dikiai. Niekas j nelaidoja ir niekas jiems nestato paminkl . Toki nužudyt j skai ius šiandieniniame pasaulyje siaubingas - apie 60 milijon per metus! [Privati Alan-Guttman staiga, Niujorkas]. Girtavimas ir narkomanija, išlepimas ir palaidumas, nežabotai suveš j s sekso jausmas tampa mirties skleid ju, graso praž timi m s laik civilizacijai. Jei, pamat sk stant , neskub tume jo gelb ti ir nešauktume pagalb kit , b tume neverti žmogaus vardo. Panašiai sunkiai nusikalstume, jei tyl tume ir savo tyl jimu prisid tume prie to, kad nebeb t bijoma žudyti negimusiuosius.

Brangieji, Dievas, Dangaus ir žem s K r jas, nustat ne tik b d naujoms kartoms ateiti pasaul , bet ir par pino nuostabias priemones gyvybei išlaikyti. Štai paukšteliai, kurie per dienas skraido, nuo šakel s ant šakel s šokin ja ir vis kitame medyje nakvoja, laikui at jus, suka lizdel - lopšel busimiesiems savo vaikams. Ir ži r kime - tasai paukštelis, kuris, rodos, negali n akimirkos nustygti vietoje, su didžiausia kantrybe tupi lizdelyje, kol išsisir mažyliai, juos šildo, saugo, maitina, kol jie plunksnel mis pasipuošia, kol pradeda savarankiškai gyventi. Ar tai ne nuostabu?!

Dar nuostabiau Dievas pasir pino žmoni gyvybe. Jai globoti Jis pašauk t v ir motin - *du tapusius vienu k nu*, kaip sakoma Šventajame Rašte (Pr 2, 24). Dievas dav gimdytojams ne vien prigimtin instinkt , bet ir nuostabi meil savo vaikams. Ta meil padeda motinai iškent ti gimdymo skausmus, k diki maitinimo, auginimo ir aukl jimo vargus. Kiek ji prisiken ia, tik vienas Dievas težino! Užtat su kokia meile mes prisime name savo motinas ir gerbiame gimdytojus!

Yra sakoma: juo geresnis daiktas sugenda, juo labiau jis dvokia. Graži ir kilni yra motina, pasiaukojamai atliekanti savo motiniškas pareigas. Bet kaip pavadinti t motin , kuri nesir pina savo k dikiu, nebegirdi jo verkimo, nebesaugo jo nuo šal io, marina badu?.. O dar baisiau, jei motina atima gyvyb dar negimusiam savo k dikiui! Baisus dalykas yra nužudyti žmog , kuo nors nusikaltus , bet nepalyginamai baisesnis yra nužudyti nekalt k dik , dar nesp jus pamatyti saul s šviesos! Reikia žinoti, kad naujo žmogaus gyvyb atsiranda nuo pat jo prad jimo momento. Tai n ra t vo ar motinos gyvyb , bet jau kito, naujo žmogaus gyvyb , priklausanti pa iam Dievui ir paties Dievo valia paskirta b ti *Dievo paveikslu* (Pr 9, 6). Kas žudo ši nekalt gyvyb , tas k sinasi pat Diev ir yra žudikas, *besišaukiantis dangaus keršto* (plg. Pr 4, 10). Labai sunkiai nusideda ne tik tie, kurie t nusikaltim daro, bet ir visi, kurie pritaria, pataria ar sudaro s lygas tam nusikaltimui vykti. Nusideda ir tie, kurie gal dami nesulaiko besirengian io t nusikaltim daryti.

Jokie aukšti tikslai, jokios, kad ir kilniausios, intencijos negali morališkai pateisinti dar negimusios gyvybės žudymo (prof. kun. Stasys Gruodis).

N ra pagrindo sakyti, kad negimusi b tyb yra menkesn s vert s už gimusi . Žmogus, nors ir dar negim s, yra žmogus su k nu ir siela nuo pat prasid jimo. N ra jokio pereinamojo laikotarpio. Klaidingas, Bažnyios mokyimo neatitinkantis dalykas yra sakyti, kad naujai prasid jusi gyvyb iki trij m nesi n ra žmogaus gyvyb . Prasid jusi gyv b tyb modernieji išradimai šiandien leidžia filmuoti, steb ti visas to gyvo organizmo sistemas. Jau 21- j dien naujojo organizmo širdis galingai veikia, o nuo 8-os savait s - jau ia ir gali kent ti. JAV ginekologas dr. Bernardas Natansonas ir jo kolegos yra suk r film „Nebylus šauksmas“. Filme aiškiai matyti, kaip negim s k dikis traukiasi nuo instrumento, kurio paskirtis atimti jam gyvyb , - kaip jis atveria burnyt nebyliam šauksmui... Tas gydytojas prisipaž sta ne kart at m s gyvyb negimusiems. Dabar jis važin ja po pasaul ir skelbia, kad abortas yra žmogžudyst .

Psichoterapija sako, kad abortu ne tik k dikis nužudomas, bet ir motina pažeidžiama. padaryt abort jos s žin reaguoja panašiai kaip nekalt žmoni žudym : sunku atsikratyti minties, kad ant mano gyvenimo kelio guli lavonas, mano k dikio lavonas... Ši skaudi mintis, kaip tvirtina žinovai, neretai tampa priežastimi toki negerovi , kaip depresija, visokios psichoz s bei neuroz s, kraujagysli ligos, v žys ir net m s infarktai. Veltui bandoma pasiteisinti - ir net teisinti - negimusios b tyb s žudym . Jeigu negalima nuomininko išmesti gatv , tai juo labiau nevalia dar žiauriau pasielgti su ta b tybe, kuriai b tinai reikalinga ne vien pastog , bet ir motinos širdies šiluma.

Neseniai teko ži r ti ir klausytis Vilniaus televizijos laidos, kurios metu buvo pasakyta, kad m s T vyn je Lietuvoje gyventoj skai ius yra išaug s virš 3 600 000 ir kad šiuo metu gimim skai ius ima did ti. Pagalvojau: kokia b t laim , jeigu m s tautie i skai ius vis augt ir neatsirast n vienos motinos, dr stan ios pasikinti gyvyb prie savo širdies. Toji gyvyb dar negali kalb ti. Tad jos vardu tegu motinai kalba šie poeto žodžiai:

Su pavasariu, su saule daigas kelias, -

Mama, aš kaip daigas Tau esu!

M s abiej bendras kraujo kelias, -

Tavo laimei augu, gyvenu.

Nežudyk man s - aš b siu Tavo saul ,

Užvaduosiu darbus aš tavus.

Leisk gyventi, leisk man augti, mama!

Neskub k, sustok ir pagalvok.

Na tai kas, kad augsim keturi, penki mes,

Duonos ir gyvenimo užteks visiems.

Baigiu kal diniu link jimu. Brangieji, K dik lis J zus telaimina Jus ir J s namelius. sik nijusio Žodžio palaima telydi J s darbus ir gerus norus! Tegudžia J s senelius, kuri smilkinius puošia sidabro gijos! Tesaugo J s mažuosius, besidžiaugian ius saul tu gyvenimo pavasariu. O J s pastog s teb na pilnos tyro džiaugsmo, šeimos laim s ir nekalto vaiku i kryžštavimo!

(Kal dinis laiškas Telši vyskupijos ir Klaip dos prelat ros tikintiesiems)

I Š BAŽNY I ISTORIJOS

Kun. Petras Veblaitis

KRAŽI SKERDYN S

(*T sinys. Pradžia Nr. 20*)

Advokato Kaminskio kalba

Ateik, Šventoji Dvasia, mano šird ir apsaugok j nuo visokios neteisyb s!

Šitais maldos žodžiais, ponai teisejai ir luom atstovai, aš pradedu šioje byloje ginam j savo kalb , gimusi prie altoriaus laipt ; ji baigsis ia iškilmingu sprendimu, kur padarysite j s savo širdži gilumoje, savo proto, atsikra iusio visokios neteisyb s, gilumoje.

Ieškodami tikrosios teisyb s, j s, be abejo, atsakysite du pagrindinius klausimus: kas yra teisiamieji ir kuo jie nusikalto.

Pirmojo klausimo sprendimas, kiek leidžia aplinkyb s ir teisin s galimyb s, gula ant man s. D l to aš ir stengiuosi suprasti, perprasti ši žmoni b d bei pasaul ži r , papro ius ir tik jim ; žodžiu, stengiuosi pažinti, kas sudaro šitos žmoni - grup s dvasin pasaul . Suprantama, žmogaus siela n ra koks atsitiktinis dalykas. Siela - tai žmogaus išgyventos patirties rezultatas. Visa tai, k esu sužinoj s iš teisiam j , k esu skait s iš prienam šios bylos šaltini , pateikiu jums, ponai teisejai, kaip kaltinam j galiotinis.

Taigi kas jie, tie m s kaltinamieji? Ar tai kokia laukini bast n gauja? Ne! Tai rimti, ištikimi, gerbiantys teis gyventojai. Kraži miestelis pagal archyvinis dokumentus jau žinomas nuo 1253 met . 1528 m. mokes i lapuose sužym tos j proseneli pavard s. Vadinasi, žmon s pastov s ir ram s. Gražiausias j bruožas - tik jimas ir nuolankumas. Tiesa, kai senais laikais Kryžiuo i ordinas nor jo primesti jiems krikš ionyb kardu ir botagu, jie smarkiai gyn pagoniškosios savo dievait s Medein s [Medžiojimos] šventykl ant aukšto kalno; bet kai j valdovas pasikrikštijo, meil s ir gailėstingumo tik jim kražie iai pri m be s myšio, be sukilimo, be pasipriešinimo. Ir nuo to laiko šita religija giliai leido šaknis vis j gyvenim .

- Kuo ver iat s? - paklaus teismo pirmininkas kaltinamuosius.

- Darbu ir malda, - atsak viena iš moter .

Taip, darbu ir malda jie gyveno. Darbui reikia žem s, ir jie myli savo maitintoj . Maldai reikalinga bažny ia, - jie ja r pinasi. Ta iau ta šventov , parapijos bažnyt l , medin ir vos laikosi d l senatv s. O greta stovi didingas m ras - kita, uždaryta vienuolyno bažny ia. Kas gal t b ti papras iau, - man kražie iai, - kaip bažny ias sukeisti. Aš nekalb siu, kokiais sumetimais vietin administracija nepateik šio projekto aukš-iausiajai valdžiai patvirtinti, bet aš ginu, kaip ir turiu ginti - teisiamuosius. Jeigu liudytojas Viljomanas mano, jog remontas kaštuot kelis šimtus rubli , tai taip gal jo manyti ir Kraži parapijie iai. D l to jiems pasirod , kad jei jie nuolatos prašys, maldaus, pagaliau vienuolyno bažny ia bus jiems palikta.

Be to, dar, ponai teis jai, leiskite atkreipti d mes , kad daug reikšm s vienuolyno bažny iai teikia kražie i tradicijos ir padavimai. Kražie iams su parapijos bažny ia nesisek . Jie yra sitikin , kad joje dažnai kyla gaisrai. Iš tikt j tai atsitiko 3 kartus. Pirmoji parapijos bažny ia, Vytauto statyta 1416 m., sudeg 1475 metais. Naujai pastatyta kunigaikš io Giedrai io 1495 m. antr kart sudeg 1638 metais. Pagaliau po tre io gaisro 1745 m. pastatyta dabartin bažny ia. Ta iau ji, kaip jau min jau anks iau, medin , po 150 met sugriuvo.

Taigi parapijos bažny ia dažnai deg . Klausimas - kurgi meld si kražie iai, kai po kiekvieno gaisro nebelikdavo parapijos bažny ios 5-erius, 8-erius, net 20 met ? Aišku, vienuolyno bažny ioje. ia nuo 1607 m. buvo garsi vienuolyno bažny ia, kur kab jo Leonardo da Vin io tapytas paveikslas. Bet ne apie tai nor iau kalb ti. Greta parapijos bažny ios nuo 1641 m. stovi mergeli benediktini bažny ia, dabartini vyki arenos pradžia. Kiekvien kart , kai po gaisro b davo atstatinejama parapijos bažny ia, kražie iai meldavosi vienuolyne. Ten atgiedodavo už mirusius savo t vus pamaldas, ten storose m ro sienose b davo m rijamos atminimo lentos su j vardais. Štai kod l dabar, kada parapijos bažny iai gresia sugriuvimas, o vienuolynas uždaromas, kražie iai taip karštai r - pinasi ir maldauja, kad pamaldos b t laikomos vienuolyno bažny ioje. Aišku, jie nežino vis kanceliarini formalum ir tvarkos, nesupranta išleist statym galios, bet jie neklysta tik dami, kad aukš iausioji valdžia visuomet gali savo nutarim pakeisti. Ir jei prašo ir maldauja, - turi vilties. Taip, turi vilties.

Kod l turi? - paklaus prokuroras, - jeigu jiems buvo atsakyta, ir tas atsakymas paskelbtas. D l to kad jie gyvena ne m s protu, nes tai paprasti kaimie iai. Jie nuo seniausi laik aria žem , veža m šl , šukuoj a linus, kerta mišk ; jie net prekyba nesiver ia, neina net uždarbiauti, d l to jie ir neturi praktinio gudrumo. Net tie, kurie šiek tiek prasišviet , - mažai mok si, skait tik bažnytlin kalendori , - nesiskiria nuo j , nes

knygos apie teisn rankose nra turj . Login j aksioma yra ši: „Dievas sak klausyti caro ir gerbti jo valdži . Caras nori, kad mes melstums . Bet melstis reikia bažny ios; vadinasi, caras bažny i mums atiduos, nors jo pareig nai mums nepadeda“. Bet tai nieko. Netgi kunigas, jis atlieka pamaldas, bet bažny ios pastatu negali naudotis kaip savu, nes bažny ia - vis paraprijie i namas; o vis namas, teisiame j manymu, priklauso jiems arba carui, tik ne kunigui ar kam kitam.

Taip galvojo kražie iai, ir d l šitokios j galvosenos darosi aiškus atsitikimas su kunigu Mažeika, d l kurio penki mano ginamieji kaltinami. Kaip š atsitikim ži r ti? Aš ia nekalb siu juridiniu aspektu, bet nusakysiu pat fakt , kaip jis atsiskleid per teism . Kaip ir d l spalio 6 d. vykio - kažkas neaišku, neišsamu. Nurodoma keli asmenys, dauguma moter , bet Mažeika j nevardija; nenurodo j ir ur dninkas Jariašovas. Jis tik sako, kad tokios ir tokios moterys buvo priėngyje ir j bar . D l to liko tik vienas liudytojas Eljašas, parengtiniame tardyme liudij s prieš Klapatauskus, Navickien , Jucevi ius, Zajauskien Scholastik , jos dukter Teodor ir Prancišk Jurevi i . Ta iau šitas liudytojas per tardym ištar maž žodel „rodos“. Jeigu jau pats prisipažino, kad Teodoros ten nebuvo, jeigu jo parodymai tvirtai paneigtini d l kai kuri asmen , tai neturi vert s ir jo parodymai d l likusi .

Aš pabr žiau, atkreipiau teismo d mes d l nevienodo Eljašo parodymo. Mums tikriausiai pasakys, kaip prasta: „Nebepresimenu, nes tai buvo seniai“. Bet tada jie visk prisimin . Ne, ponai teis jai, šitas žmogus vietinius asmenis gerai paž sta, met laikotarpy jis ne kart galvojo ir kalb jo apie vykius. Vadinasi, jeigu tada jis gerai mat ir buvo sitikin s, tai ir dabar tur t neabejoti. Kitaip sakant, jeigu jam dabar „rodosi“, tai rod si ir tada. Ir jis taip pasak , tik šitas žodis neužrašytas. Šita aplinkyb ver ia mane pasakyti kelet žodži apie parengtinio tardymo protokolus, kuriais remtis mums leista.

Apskritai, sulyginus parodymus, duotus teisme, su parengtinio tardymo parodymais, kaltinimas r m si paskutiniaisiais, kaip nepajudinamais, bet kuriuo atveju parašytais. Aš su tuo nesutinku. Be to, daugelis parodym buvo duodami su vert ju, parodymai buvo padaryti skubant, galiu pamin ti atvej , kur labai jau iamas netikslumas. Pavyzdžiui, kunigo Mažeikos parodyme rašoma, jog jis, saugodamasis, kad šie asmenys „neišliet “ Šven iausiojo Sakramento, ir taip toliau. Tarp kita ko, kunigas Mažeika negalejo taip pasakyti d l to, kad lotyn apeigose vynas vartojamas tik Mišiose, o Šven iausiasis Sakramentas laikomas taur je tik duonos pavidalu. Vadinasi, jis gal jo pasakyti tik taip: „saugodamas, kad neišsibarstyt “, o ne „išsiliet “. Aišku, tai neturi jokios takos bylos esmei; ta iau jei mes matome, kad teismo tardytojo subjektyvus sp dis ir supratimas turi takos jo stiliui, tod l nepyksime d l kiekvieno protokole parašyto žodžio. Tad ir žodis „rodos“ Eljašo parodyme tikrai praleistas,

tod l negalima prieštarauti, kad dabar jis jums nesiryžta nurodyti, kas b tent tuo momentu prieangyje buvo arti kunigo Mažeikos. Na, jeigu taip, tai mano ginam j dalyvavimas šitame susid rime ne rodytas.

Aš pasakiau „susid rime“ ir to žodžio neatšaukiu, negaliu kito parinkti. Nes ia kažkas buvo, bet kas - nevisiškai aiškiu tikslu ir nepanašu aktyv pasipriešinim valdžiai. Kunigas Mažeika, aišku, visiškai s žinimai sako, kad minios elgesys sutrukd jam išnešti Šven iausi j, bet tas poelgis neturi jokios prasm s. Surišo jam rankšluos iu kojias, o, Eljašo parodymais, ir rankas, reikalaudami, kad kunigas taur nunešt atgal. Kaip gal jo šito reikalauti, jeigu jis netur jo laisv nei rank , nei koj ? Ar nereik t prikišti, - ir aš sp ju, - kad šitas surišimas buvo ne fiziškas, o tik simboliška prievarta? Aš neabejoju, kad kunigas Mažeika tikrai nor jo išpildyti savo viršinink vali , bet lemiam j minut , kai pasirod didelis ir kartu toks pasyvus parapijie i nenoras, ar užteko jam ne tik fizin s, bet ir moralin s j gos eiti prieš t nenor , prieš srov ? Turb t neužteko. Jis - kunigas. Tiesa, jis turi paklusti. Bet kartu jis ir Kraži gyventojas, tos pa ios parapijos s nus. Ten jo saviškiai ir gimin s. Ir tuo momentu jam kilo mintis: „O jeigu jie teis s, - jeigu visa tai nusit s ir bus gautas caro sutikimas! Viešpatie, patark ir gelb k!“ ia jis stato Šven iausi j ant žem s prie sienos ir pats - pasakytume - atsiduoda pasipriešinimo rankas. Tarp jo ir minios n ra žodžio, n ra net aiškios, formuluotos minties, bet jie instinktyviai vienas kit suprato: „Tau, t veli, norint pasiteisinti vyriausybei, reikia pasipriešinimo; štai ir turi daryti su jais, ko nori Dievas gailestingas, ir eik sau ramus“. O jis taip galvoja: „Pasipriešinimas buvo; argi aš turiu j ga pasipriešinti, rizikuodamas Šven-iausiuoju Sakramentu? Aš savo atlikau, Dievas su jais! Bonus pastor animam suam deponet pro ovibus, - jei ne, tai reikia jiems nusileisti“, - ir iš jo sau ramiai. Mums sako: „Be kepur s ir be palto“. Bet argi Šven-iausiasis Sakramentas nešamas su kepure ir su paltu? Mums rodo perpl št giesmyn . Na, bet kas gali suprasti, kas ir kada j supl š ! Taur su Šven iausiuoju Sakramentu nunešta ant altoriaus, nunešta su bažnytin mis žvak mis, nunešta mano ginamojo Turausko, ir ne plikomis rankomis, o su rankšluos iu, kaip pridera. Turauskas tai pripaž sta. Bet juk ia n ra nuod m s nei nusikaltimo. Atvirkš iai, jis padar tai, k panašiomis aplinkyb mis prival jo padaryti kiekvienas protingas krikš ionis.

Tokia yra spalio 6-osios istorija. Aš klausiu: ar yra ia kas panašu pasipriešinim ? Nekalbant jau apie nusikaltim , nurodyt 263-266 baudžiamajame straipsnyje. Taip, yra žodinis teisininko žeidimas. Bet tai juk panaikinta sp jimu. Klapatausko ir Šarausko veiksmai spalio 8 d. bus perži r ti ir vertinti kit , o aš, kaip j gyn jas, turiu pažym ti, kad prašymas d l sakymo vykdymo atid jimo. <...> Joki grasinan i gest asmen , tarp kuri yra ir mano ginamieji, minioje ispravnikas nepasteb jo; bet pagal veido išraišk jis nusprend , kad bet koks m ginimas patekti

bažny i d l pasipriešinimo negalimas. Veido išraiška gal ir pakankama priežastis imtis atitinkam priemoni atitolinti nusikaltimui, bet tai toli gražu ne nusikaltimas. Ar bereikia man kalb ti apie t bendrij , kuri ruoš valg ? Nuo tragedijos iki juok vienas žingsnis. Juk visi nusikalt liai visada arba patys virdavosi valg , arba kas nors kitas jiems virdavo.

Daug sunkesnis kaltinimas nusakomas tre iuoju punktu, kuriuo kaltinami Šarauskas, Ganauskas, Nocius ir Viktorija Balogovait . ia jau ginkluotas pasipriešinimas siekiant neleisti ir taip toliau. Šito akte nebuvo pamin ta, - tai turi rodyti kiti gyn jai. Bet pagal m s program sprendžiant objektyviai, aš privalau nusakyti, kokia buvo žmoni nuotaika iš lapkri io 9-os 10- , koks vis asmen susierzinimas. J s prisiminkite t moment , kai 3 val. nakties vyriausyb , žandarai, uriadnikai apstojo bažny i . Buvo kalb ta, žad ta, grasinta bausm mis ir pagaliau iš liaudies atimtas vienintelis ginklas - giesm ir Jo didenyb s portretas. Ir žmon s, nors ir nelabai norom, prad jo iš bažny ios skirstytis. Ir tada staiga, nelauktai, d l nežinom priežas i išeinan iuosius uriadnikai gubernatoriaus sakymu prad jo plakti biz nais. Ponai teis jai, kai prieš aštuoniolika su puse šimtme i d l tos pa ios priežasties šv. Povil nor jo nubauti rimbu, tik vienas jo pasakytas žodis „caesorem appello“ (šauksiuosi cezario) sulaik rimbus ir vis baudimo proced r . Ir Kraži paraprijie iai turi savo ciesori , ir jie j šauk si, bet ia neatsirado prokonsulo Festo [kuris užstojo Pauli], ir d l to buvo paleisti darb rimbai. Kapojo žmones šventoriuje, kapojo bažny ioje, kur moterys dar meld si prie altoriaus. K jie kapojo? Moteris, dukteris, seseris, motinas, žmonas, jau iš jusias iš bažny ios. Ir kur? Bažny ioje. Kas yra bažny ia? Maldos namai. Daugeliui netikin i j - tai taip. O sta iatikiams ir katalikams, mums, tikintiesiems, - tai šventov su šventais sakramentais. Bažny ia - tai Dievo namai. Tai ne tik maldos namai - tai namai, kur Viešpats matoma forma išsirinko sau viet . Ten yra Šven iausiasis Sakramentas - tikras Išganytojo k nas ir kraujas. Tikintieji nežino teis s ir straipsnio de sanguinis offusione [apie kraujo praliejim], bet jie vis d lto žino, kad bažny ioje mušti ir pralieti krauj negalima. Štai priežastis viso to, kas atsitiko, k padar teisiamieji. Prie to dar prid kite aplinkybes.- naktis, šauksmai, spiegimas, verksmas, skausmas - tikras pragaras. Štai vaizdas! Vaizdas, kur galima ne tik išreikšti, bet ir siminti.

J s, ponai teisejai, tur kite omeny šit žmoni dvasin b kl , kurioj b dami jie tada taip elg si. Aš nekalb siu apie straipsnius. J daug visoki . O jei dar mažai, tai bet kuriuo atveju tarp j kaip išganyto žvaigžd - 775 straipsnis. J s j atrasite. Ta iau nepaj gdamas nugal ti širdies skausmo, kad ir pasitikiu pasauline valdžia, keliu akis Aukš iausi j su poetu: „Dievo Motina, karaliaujanti Vilniuje ir visus globojanti! J širdis sudraskyta, li dna ir suvargus; nešk Tu j skausm dang ir suteik jiems dangiškos j gos!“

Pirmininkas: *Pone advokate, malon kite baigti savo maldas. Tribunolas teisia remdamasis statymais.*

Kaminskis: *Taip. Tribunolas teisia pagal statymus, bet su Dievo pagalba. Baigiau.*

Po gyn jo Kaminskio kalb jo advokatas Andrejevskis.

Advokato Andrejevskio kalba

Ponai teis jai ir luom atstovai! Man d l to baugu ir sunku ginti teisiamuosius, apkaltintus sukilimu, kad niekur neradau toki ištikim , toki religingai atsidavusi savo monarchui žmoni , kaip visa ta žemai i minia. Ir istorijoje niekad nematyta ir vargu ar gal jo kas bent sivaizduoti, kad kur nors pasaulyje maištininkai susid rime su vykdomyje valdžia savo teises gint tarpininkaujami monarcho portreto, iškelto viršum minios, tarsi stebuklingo paveikslu, papuošto gl mis ir vainikais. Pats gubernatorius buvo sukr stas tokio minios gynimosi b do. Jis liep laikantiesiems portret nuleisti rankas, paskui sak policijai portretus atimti; bet, matydamas, kad visi prad jo prie jo artintis ir paveikslus tvir iau laikyti, liep portretus palikti nelie iamus.

K tai reiškia? Ar tai nereiškia, kad ta pati j ga, kurios vardu gubernatorius atvyko užgniaužti tariamo sukilimo, ta pati j ga, t. y. pasirodžiusi jam portrete - Jo didenyb s asmenyb - sugniužd j pat , at m jo energij ir nenorom apsaugojo mini ? Vadinas, abi pus s r m si viena ir ta pa ia valdžia, kuri palaiko valstyb s stiprum . Tai koks ia sukilimas?! Ne, ia nebuvo sukilimo, o buvo tik didžiausias nesusipratimas tarp liaudies ir vietin s valdžios. Šiandienin s bylos centre buvo caro valdžia, valia, ir reikia paži r ti, kaip abi pus s steng si t vali vykdyti.

Remiantis dar 1864 04 01 aukš iausiojo [valdovo] patvirtintu Vakar komiteto nutarimu uždaryti vienuolynus, kuriuose lieka mažiau kaip 8 vienuoliai, atskiras aukš iausias sakymas uždaryti Kraži vienuolyn valdovo buvo duotas visiškai formaliai; be to, monarhas nenumat niekieno kan i panaudojus šit tradicin b d , kuris yra jau 30 met senumo. (Toliau gyn jas nurodo nepaprastas nelaimės, susijusias su kražie i m rin s bažnyios uždarymu, ir apie j nor bažny i ginti.)

<...> Kas gal jo b ti logiškiau, kukliau ir lengviau atlikta, kaip šitas prašymas? Sunku suprasti, kod l nebuvo galima pranešti valdovui imperatoriui? Paskutiniu metu atnaujinti diplomatiniai santykiai su Romos Kurija aiškiai rodo, kad šiuo klausimu m s monarcho politika pasižymi taikingumu ir tolerancija. Ir negalima net sivaizduoti, kad valdovas neb t palik s Kraži gyventojams m rin s bažny ios, ypa jei gyventoj kan ios tuo klausimu b t buvusios teisingai nušviestos Jo didenybei. Ta iau nueita ne teisingu keliu, o visiškai kita kryptimi, privedusia prie neišvengiamos katastrofos. Kad pamatytume gal , reikia paklausti: ar buvo aukš iausias sakymas tokiu b du uždaryti Kraži vienuolyn , b tent

miai ir neatid liojant, nesiskaitant su jokiais vietos keblumais? Ar buvo nustatytas terminas? Nieko panašaus!

ia gyn jas rodo, kad administracija uždels 1891 12 12 aukš iausiojo teismo vykdym dvejus metus ir kad 1893 06 10 aukš iausiojo valdovo sakymas, d l kurio vyko kraujo praliejimas, iki šiol ne vykdytas, nes šiame paskutiniame sakyme sakyta nugriauti bažny i , manant, kad pagal an sakym ji jau dveji metai yra uždaryta. O bažny ia ir dabar tebestovi sveika.

Kod l nepalaukta dar 2-3 m nesius, kaip praš kražie iai, bent iki tos dienos, kol b t gautas koks nors atsakymas paduotus j prašymus? Prašymas, paduotas generalgubernatoriui, liko be atsako, nepaaiškinant priežas i , o kurie buvo pasi sti monarchui, matyt, buvo be užjau iam vietin s valdžios paaiškinim , nes jie visi buvo pasi sti vidaus reikal ministerijai ir su jais nesiteikta supažindinti valdovo imperatoriaus. Taip pasielg administracija.

Dabar pasiži r kime liaud . Kiekvienas iš ši teisiam j turi savyje nepaprast talisman , gelbstint nuo visoki r s i teismo bausmi . Tas talismanas - gyvas, karštas tik jimas Dievu. Tik jimas jiems brangesnis už gyvyb . Tokio tik jimo nerasi visame pasaulyje. Tai gyvas tik jimas gyv j Diev , t Krist , kuris girdi visk , kas vyksta žmogaus širdyje, kuris d l to nuženg iš dangaus aukštybi bažny i , sik nižo Šven iausiajame Sakramente ir nuskandina vis žmonijos li des , pats b damas Dievas-Žmogus. Teisiamieji, kaip k dikiai, tik jo kaip tik tuo Dievu, Valdovu, Mokytoju. Juos mok , kad Dievas jiems paliko imperatori , jie tik jo, kad caras visuomet vienybeje su Dievu. Diev laikydami ne iliuzija, o Dievu gyvuoju, jie buvo tvirtai sitikin , kad Dievas su tokia pat meile, kaip ir jie, saugo j bažny i , kad jie daug met gal t Dievui joje melstis. Ir staiga ta bažny ia sunaikinama! Ar gal jo d l to nesudreb ti j širdys? Ar gal jo šitokios širdys negird ti Dievo šauksmo: „Mano vaikai, kas mane tiki, tas gelbsti mano šventov !“

Šito kv pimo iš dangaus teisiamieji, aišku, negali rodyti žodžiais, ir mes negalime teismui pristatyti joki liudytoj , kurie t kv pim paliudyt . Tatai kiekvienas tikintysis neužgin ijamai sielos gelm se privalo pats patirti. Štai kražie iai, sitikin j bažny iai gresian iu tikru pavojum, kreipiasi su prašymais visas valdžias, pradeda nuo žemiausios, o baigia aukš iausi ja. Jie sudaro religin sargyb , dien ir nakt saugojusi bažny ios šventenybes, kol gaus iš caro atsakym . Susikirtimas su kunigu visiškai negali mums liudyti tos minios nuotaik valdžiai. Kunigas, teisiam j manymu, prival jo taip pat kent ti, kaip jie, nes jis su jais sudaro vien visum . Šitas vidinis šeimos susid rimas tarp ganom j ir ganytojo nelie ia pasaulin s valdžios.

Ir kurgi jie parod savo priešiškom valdžiai? Bažny ios apsauga buvo tokios formos, kad n vienas žmogus, suprantantis žmoni mini ir galintis

j tinkamai paveikti, n vienas toks žmogus neb t pab g s fizin s j gos prasieržimo. Šitie žmon s tvarkingai palaik bažny ioje pamald tvark . Jie skund si dangui d l savo kan i ir tik josi caro palankumo. Jie save laik dvasiškai nelie iamais, nes, j manymu, dvasiniai ginklai galingesni už plieninius. Ir tikrai jie buvo visiškai beginkliai. Jie tarsi kalb jo kiekvienam sutiktam bažny ioje: „Imkite ir išvarkite mus, jei jums užtenka tam dr sos ir s žin s, bet savo noru mes neisim, kol gausim iš caro atsakym . Kai gausim, ramiai išsiskirstysim“.

Taigi gubernatoriui reik jo spr sti, kaip ia protingiau pasielgus. Kaip t mini paveikus? Apskrities policijos viršininkas negalejo išsirinkti jokio veikimo b do. Bet kod l? Gal jis netur jo galimyb s pavartoti karin j g ? O gal per mažas jo karinis laipsnis? Ar nebuvo ia kli tis kur kitur, kur net ir pa iam gudriausiam ir dr siausiam administratoriui pritr ksta vyriškumo pasik sinti nematomai virš tos minios iškilusioms dviem tvirtov ms: dieviškajai ir caro - kryžiaus ir caro portret .

Jau m nes prieš atvykdamas Kražius gubernatorius žinojo apie ten esam pad t. Jam buvo pranešta: minia neišsiskirstys, kol gaus atsakym paduotus prašymus. Ponas Klingenbergas atkreip d mes tik pirm j fraz s dal - savo noru neišeis. Ir jis panaudojo fizin j g užsispyrimui palaužti. Bet kod l neatkreip d mesio antr j prašymo dal , tai, kad tikintieji lyg „aleliuja“ lauk caro atsakymo? Juk iš tikr j šis b das b t buv s radikalus. Sulauk s caro atsakymo, ponas Klingenbergas b t buv s teisus prieš vis pasaul , prieš savo s žin ir prieš istorij . Argi tai buvo negalima? Blogiausiu atveju b t buv gauti atsakymo originalai. Dieve mano! Kiek archyvuose apdulksta dokument , parašyt ant gražiausio popieriaus, gražiausiomis raid mis ir jo ranka pasirašyt ! Daugyb je rašt apie ordin gavim puikuojasi didingas parašas „Aleksandras“! Visi šitie raštai be p dsak ž sta šeimos popieriuose. Argi gubernatorius nesuprato, kad šitas parašas b t buv s liaudžiai tikra šventenyb ! Bet ia toks b das, visiškai atitinkantis minios nuotaikas, nebuvo neišvengiamas, nors ir buvo galimas viršininkams. ia paskutiniu atveju reik jo pasiteirauti, ar gavo prašytojai raštišk atsakym ir ar j prašymas pasiek valdov .

Mes to paklaus me pon Klingenberg , ir pasirodo, kad jis visai nesir pino šito reikalo nustatyti prieš vykdamas Kražius. Tarp kita ko, jis žmon ms praneš , kad visi prašymai be vilties. Mes ia rod me, kad buvo ne taip - daugelis prašym iš viso nebuvo perži r ti iki pat katastrofos net ministerijoje ir n vienas iš j nepasiek monarcho. Be to, ponas Klingenbergas dar pasak liaudžiai visiškai nesuderinam su m s statymais dalyk , b tent: jei gubernatorius skelbia monarcho vali , tai liaudis turi juo tik ti. Bet n ra taip. Žodinis monarcho valios paskelbimas suteikiamas tik ministrams, ir tai tik atskirais atvejais, - o ne gubernatoriui. Caro sakymai visada skelbiami spaudoje arba tiesiog raštu. Aš jau

nekalbu apie policin gudryb , apie b tinyb skaitytis su nepaprastomis šio vykio s lygomis. Juk gubernatoriui reik jo stotis veidu veid su žmon mis, bud jusiais beveik ištis m nes bažny ioje su malda, giedant be pertraukos himnus prie uždegt žvaki . Jie tur j b ti tarsi ekstaz je, kada iš aki pranyksta žem , kada prieš akis mirga tik Dievo altorius ir nepasiekiamą Jo aukštyb ir kada ne biz nas ir policinink pistoletai, bet kažkas kitas, atitinkantis iškilming maldinink nuotaik , kažkas lygiai taip spindintis ir didingas, kaip ir j religija, - tik toks dalykas gal jo priversti juos atsipeik ti ir paklusti b tinybei. Apie toki tvirtaširdišk minios nuotaik kalba jos noras pamatyti po gubernatoriaus miline nors medal arba ordin , nors kok išorin caro pasiuntinio ženkl . Šiaip ar taip, raštiškas atsakymas j prašymus buvo b tinas ir formaliu atžvilgiu.

Aš manau, kad šituo kritišku momentu n vienas, kad ir aukš iausias valdininkas, negal jo imtis atsakomyb s atsakyti žmoni klausimus valdovo vardu, nes ia kalba jo apie tik jim , ia buvo paliestas Dievas, tas Dievas, kuris sako klausyti caro. Dievo vardas yra monarchijos sankcija ir pilie i ištikimyb , d l to tik vienas Dievo pateptasis ir gali b ti paskutinis teisejas religiniuose dalykuose.

Gubernatorius laik si kitos nuomon s. Jis buvo pad ties viešpats, o liaudis, su kuria jis aiškinosi, buvo nemandagi. Bet jeigu liaudyje b t atsirad s šviesesnis ir šaltesnio kraujo asmuo ir b t mandagai ir nuolankiai kreip sis Kligenberg tokiais žodžiais: „J s prakilnybe, leiskite išd styti jums m s prašym . J s vykdote 1891 12 12 monarcho sakym ; bet juk nuo to laiko pra jo dveji metai. Palaukite dar nors truput , kol mes gausime iš caro sakym , išleisti ši met birželio 10 d., tegul J s prakilnyb leidžia mums melstis šioje bažny ioje, kol visi pasitarimai baigsis“. Nežinau, ar ponas gubernatorius b t dr s s tuomet drumsti ramyb .

Ta iau byla baig si kitaip. Po min t vyki su caro portretu žmon s betgi buvo nusileid ir m skirstytis iš bažny ios. Trumpas minios suabejojimas ia neturi reikšm s. Reik t užsimerkti ir nematyti gyvenimo, griebtis nepapras iausi teisini vingrybi , kad per t dvejon s valand l išlukštentum, kada ketinta sukilti prieš aukš iausi valdži . Gubernatorius skelbia vien valdovo sakym , o žmon s laukia kito. Abi šalys laik save ginan iomis t pa i valdži . Po trumpo s myšio v l gr žo rimtis, tvarka. Žmon s pagaliau ir žodžiu patik jo, jog toks iš tikr j yra aukš iausiojo sakymas, nors ir teisingai buvo suabejoj , kad aukš iausiasis valdovas nežino, kas ia dedasi, ir vis d lto j vykdydami skirst si. K gi daro ponas gubernatorius? Ar nesuprat s, ar nepanor j s suprasti minios elgesio, jis sako paleisti darb biz nus. <...>

Puik s yra žandarmerijos karininko Semionovo ir patar jo Možino padodymai: minia atsipeikejo ir virste virto iš bažny ios. Prie j skub jo stražnikai ir biz nais kapojo moteris, kad grei iau b gt ... Kok sp d padar miniai toks poelgis, man net neder t ilgai aiškinti. Iš visos bylos

matyti, kad prieš biz nus kaltinamieji yra buv vienoki, o po biz n - visai kitoki. Prieš biz nus žmon s giedojo himnus, kantriai lauk caro valios. Kaip žinome, žmon s maldavo; jie netikejo, kad caras šituos žmones si st nakt atimti iš j bažny ios. Ir tai ne maištas, ne sukilimas prieš aukš iausi valdži . O po biz n visi subruzda, niršta, sitikin , kad juos kankina be jokios kalt s. Iš tikr j , kokia gi buvo j kalt ? Ir kilo žmon s su ta j ga, kuri sukyla prieš smurt , kuri nenugalima nei biz nu, nei šautuvu... Sakau, sukilo pažeista paniekinto žmogaus j ga ir stojo prieš policijos pareig nus mirti ar gyventi. Štie žmon s dar yra m gin rasti legal keli : yra reikalav gubernatoriaus pasirašyti popieriuje, kokius p dsakus jis yra ia palik s.

Advokatas Andrejevskis gyn Rimk ir kitus sunkiai kaltinamus. Jis pažvelg Rimk , paskui teis jus ir t s toliau:

O vis d lto vargas man su ginamaisiais! Pavyzdžiui, Rimkus. Gamta j apdovanojo b dinga veido išraiška. Kur jis b t , visi j pasteb s. suotas, išdži v s, plonyte nosim, užgriuvusiomis tamsiomis akimis, jis atrodo užsispyr s, paniur s. Nors ir švelniausiai su juo šnek tum, tarsi j kalbant piktai, protestuojant. Jo išvaizda tartum gyvas Mateikos paveikslas. Argi neb dinga: gubernatorius j vien tepažino. Bet aš, ponai teisejai, tikiu, kad r škanajo veido negana nusikaltimui rodyti. Kuo gi jis yra nusikalt s? Gubernatorius tvirtino, kad jis pikta ir išdidžia veido išraiška, pakeltu tonu kažk kalb jo žemaitiškai. Betgi jis kitokios veido išraiškos neturi. O kalb jo, k ir visi: „Laukiam caro atsakymo“. V liau Rimkus visiškai dingo. O jei rim iau kai kuri liudytoj parodymus perkrautume, rastume, kad vieni visiškai jo n ra pasteb j , kiti mat stovint su kryžiumi rankose. O kryži atvykus gubernatoriui yra laik s tiktai Jasulaitis.

Trumpais aiškiais argumentais rod s savo ginam j nekaltum , advokatas Andrejevskis savo kalb baig šitaip:

Susipažin s su kaltinamuoju aktu, pagalvojau: joku b du neatsiras tokio klausytojo ar skaitytojo, vadinasi, ir teis jo, kuris, gerai susipažin s su byla, nepajust kaltinamiesiems užuojautos, nuoširdžios užuojautos. O kaltinamajame akte ne viskas surašyta. Atjojo kazokai, ir byla nutr ko. Tardymas kazok atjojim atsir m kaip sien . Betgi j s, ponai teis - jai, net ir nenor dami žinote, kokias skaudžias, kokias kruvinas valandas kražie iai išgyveno, atjokus kazokams. Baudžiamajame kodekse yra numatyta, kad už kan ias prieš sprendim mažinama bausm arba visai nuo jos atleidžiama. Ir tai, sprendžiant ši byl , jums, ponai teisejai, teks atsižvelgti. Štai ram s baudžiamojo kodekso žodžiai: „Išimtiniais atvejais teismas per teisingumo ministr gali prašyti car bausm sušvelninti ar visiškai nuo jos atleisti, jei teisiamasis yra nusikalt s nelaimingo atsitikimo aplinkoje“. Nelaimingo atsitikimo aplinka! Visa mano kalba šituo paremta. Pagaliau tegul teismas pa iam monarchui parodo t nuo- g teisyb , kuri žmon s pažino Kraži vykiuose. Tegul pagaliau iš ten,

nuo sosto, ateina paskutinis žodis: „Duokit tamsiai liaudžiai šviesos! Atidarykit duris, tegu pl steleja taip seniai laukto gryo oro!“ Šit dur raktus turite j s. Nesigail kit, neužgniaužkit j delnuose! Duokit tuos raktus grei iau, grei iau! O tuomet jokie, net ir baisiausi baudžiamojo kodekso straipsniai ginam j nebeg sdins!

Po bendros ginamosios kalbos Andrejevskis dar kalb jo apie atskirus savo ginamuosius. 2 ir dar 7 nuplaktieji kiemo aikšt je buvo ram s eiliniai minios dalyviai. Rimk gubernatorius kaltino, es atkaklia savo veido išraiška ir atšiauriu balsu rod s priešišku . Toks žmogaus „nusikaltimas“ - ne pagrindas baudžiamajam statymui. Antras kaltinamasis - Jasulaitis. Sutinkant gubernatori , jis vilk damas kamža laik s kryži . Iš jo kryžius atimtas ir jis pats suimtas. Miniai išsisklaidžius, jis tarp areštuot j išsiskyr s balta supl šyta kamža. Koks jo nusikaltimas? Už k jam tokia bausm ?

<... > Tolesn eig gerbiamasis teismas žino. Kas skaitys ar klausys kaltinamojo akto, kiekvienas sveikas nešališkos nuotaikos žmogus nuoširdžiausiai užjaus kaltinamuosius.

Toliau kalb jo advokatas Žukovskis. Jo kalba buvo labai moksliška, kupina speciali termin , sunki užrašyti. Štai keletas jo kalbos min i .

Apie Dievo nam , maldos nam , nuostatas policijai sakoma: „ maldos namus eik tik melstis. Tarnybini reikal maldos namuose atlikin ti negalima“. <...> Gal ponai teis jai stebit s, kod l moterys laik si prigludusios prie altoriaus. Bažny ioje buvo ne tik sen , bet ir jaun moter . Sklindant kalboms, kad atvyks kazokai, reik jo dukteris ir žmonas pasi si ti saugi viet , bažny i , Dievo glob .

Advokatas Bialas, gyvenantis Vilniuje, lenkas, sta iatikis, kalb jo labai sant riai, stengdamasis ne žeisti esan i j valdžios atstov .

Advokatas Urusovas, kunigaikštis, daugiau analizavo tardymo netikslumus bei klaidas.

Pabaigoje kalb jo advokatas Tur ianinovas. Išvardij s savo ginamus teisiamuosius, rodin jo j nekaltum .

Pasidalijus dar trumpomis papildomomis kalbomis, buvo paskelbta, kad teismas baigtas. 1894 m. rugs jo 29 d. suformuluotas toks teismo nuosprendis bei išvados: 4 asmenys nubausti po 10 met katorgos ir ištremti Sibir ; 33 nubausti mažesn mis bausm mis.

Paties teismo prašomas caras kražie iams bausmes dovanojo. Palikta po metus kal ti tik 4 vyrams, kuriems teismo buvo skirta po 10 met katorgos. Jaunas caras sušvelnino bei sumažino teismo nuosprend , tuo pasmerkdamas valdinink ir administracijos piktnaudžiam . Tuo b du administracija visiškai sukompromituota.

Apie Kraži vykius rašyti spaudoje Rusijoje griežtai uždrausta. Užsienio spaudoje jie buvo pla iai aprašomi ir išgarsino kražie i vard .

1908 m. atimtoji bažnyčia katalikams grįžta, o 1910 m. naujai pašventinta. Ši bažnyčia ir vietovė, kaip skaudi istorinė tikrovė, lankytina ekskursantams.

Kraži vyki reikšmė tautiniam judėjimui buvo nepaprastai didelė. Rusiškai pirštu prikišamai parodė priespaudos jungtį, o laiminga būtų baigtis padarinti dar narsiau kovoti su priespauda. Lietuviškoji spauda dar labiau paplito, šaukdama kovą, nuolat primindama šitą dangaus kerštą šaukiančiai rusiškai nuodmė - Kraži skerdynes. Kovą sojo vis platesni visuomenės sluoksniai. Ypač aiškiai pradėjo reikštis pasipriešinimas mokykloje: mokiniai atsisakinėjo mokykloje rusiškai kalbėti maldas, eiti cerkves, mirti kuopeles.

(Naujoji Romuva. 1933. [Parengė Ada Urbonaitė])

KRIKŠTONIŲ S IŠUGDYTIEJI

[Ada Urbonaitė]

PRANAS DOVYDAITIS

(1886-1942)

Runkiai - kaimelis, tiktai Kazlė Rūdė miško masyvo pietvakariame pakraštyje, retas grožis ir ramybės užkampis Sėdovos lygumose. Čia profesoriaus Dovydaičio gimtinė. Tėvas Motiejus Dovydaitis, žmogus, turįs iniciatyvos ir nesibaiminantis pažangos, nagingas rankas ir šviesaus proto. Motina Marijona Dovydaičienė - Bunkartaitė, giliai religinga, *su rožaniam niekad nesiskirdavo*, buvo ir juostaudė, ir didelė dainininkė. Kai jauniausias sūnus Jurgis tapo tautosakos rinkėju, ji padainavo jam 43 dainas, kurių 16 dainuota fonografe. Gebėjo ne tik dainuoti, bet ir giedoti: dalyvavo Pilviškių bažnytiniam chorui, o čia buvo priimamas choristas tik turintis gerus muzikinius duomenis.

Pranas Dovydaitis gimė 1886 m. gruodžio 2 d., pirmasis iš 15-os Dovydaičių vaikų. Iš jo išaugo 7 - kiti mirė maži arba kiek pagyję, išskyrus Vincą; šis mirė 21 metų sunkiai sužeistas laisvės kovose 1920 m., būdamas septintos klasės mokinys.

Nelengvas buvo Dovydaičių gyvenimas: kelis mažas, o vaikai būrė vienas po kito. Tačiau bėdams sumanęs, darbštus ir taupius skurdo nepatyrė. Tuometiniais kaimo sąlygomis tėvas labai anksti susirūpino savo pirmagimio švietimu mokymu. Jam esant 5-erių metų, tėvas iš Pilviškių lauktuvių parvežė elementorių. Vėliau - ir lentelę su „gripeliu“ rašyti. Išmokęs skaityti ir rašyti 5-6 metų ir pakartotinai „perstudijavęs“ visas knygas, kurios buvo tėvų namuose, o joms buvo nemažai, - ir religinio, ir pasaulietiško turinio, - Pranas atėjo Višakio Rūdės pradžios mokykloje mokytis, kuriam reikėjo pradėti nuo abėcėlės. Kadangi mokykloje mokslas

buvo einamas rus kalba, tai atsirado ko mokytis. Višakio R dos pradžios mokykloje tada mokytojavo mokytojas Paltanavi ius, už 6-7 km tur j s didel k (60 ha), tad pamokas visada v luodavo, pavesdamas jas vyresniems mokiniams, - *tegul praktikuojasi, nenaud liai*, - teisindavosi. Tad netrukus ir Pranukas tapo „mokytoju“. Jis buvo reiklus, bet mok jo ir mokiniams gerai paaiškinti. Žinoma, kartais ir pats priži r tojas taip si-smagindavo su savo mokiniais žaisti, jog ir pamokas užmiršdavo. Mokytojas Pranuk ir nuo ganymo atsikviesdavo mokykl , kai reik davo pasirodyti prieš rusus inspektorius. Jis s *sdavo suol , pasiryž s atsakyti visus klausimus.*

Kunigas netur davo teis s ateiti mokykl , tad tikybos mokyti tur jo pats mokytojas. Bet jis tai pavesdavo Pranukui. Šis šalia tikybos duodavo išmokti pasak i , Petro Armino išverst ar parašyt ; mokydavo deklamuoti ir giedoti. Per Gav ni atsinešdavo mokykl lietuvišk maldaknygi ir, kol mokytojas ateidavo, pagiedodavo Gav nios giesmi .

Kaip jaunasis „mokytojas“ r pinosi lietuvi kalba, matyti iš šio pavyzdžio. Antrame skyriuje mokiniai vert vien pasakojim , o Pranukas sek ir tais klaidas. Žodžio *zorkij* jie nemok jo išversti vienu lietuvišku žodžiu. Dauguma aiškino, kad šis žodis reiškia tok , kuris gerai mato. Toks vertimas Pranukui nepatiko, bet ir jis nerado tinkamo. Rytojaus dien Dovydaitis praneš , jog tok žod rad s: *Aš praeit nakt ilgai galvojau, kol prisiminiau: „zorkij“ lietuviškai reiškia „akvyvas“.*

1900 m. t višk s namus paliko t vo brolis Povilas - iš jo žentus. Kam teks j pakeisti? Kadangi Pranukas buvo vyriausias, tai jam ir teko ta „garb“, teisingiau - pareiga. Tai buvo piemenavimo pabaiga ir lauko darb pradžia, o jis tebuvo tik 14 met „vyras“. Dovydai io charakterio bruožai išryšk ja iš to, kaip jis pats apib dina šiuos darbus:

Labai m gau dirvas arti, bet nem gau ak ti, nes pirmasis darbas man atrod tikrai „k rybiškas“, paliek s ryški žym , o antrasis „diletantiškas“, tokios žym s nepaliek s.

1903 m. Dovydaitis nuvyko Veiverius ieškoti aukštesnio mokslo - laikyti stojam j egzamin vadinam j pavyzdin mokykl . S kmingai stojo, net peršoko mokyklos ketvirt j skyri .

Dovydaitis atvažiavo seminarij taip pat kaip ir visi, pusbernio amžiuje, grynas kaimo vaikas, su girinink atspalviu: kietab dis, naminiais drabužiais, tvirtu lietuvišku nusistatymu ir gera galva. Pradžioje jis nieku neišsiskirdavo iš kit savo draug : kresnas vyrukas, su nuolatine geraširdiška šypsena l pose, aktingas „palanto“ ir kit t laik žaidim dalyvis, - kaip ir visi, -

apib dina Mykolas Krupavi ius, tuokart taip pat mok sis Veiveri mokytoj seminarijoje.

Veiverius Dovydaitis pateko pa iu neramiausiu laiku: did jant lietuvi mokini persekiojimui, did jo ir j priešinimasis, tvirt jo, švies jo j

lietuviškoji s mon . Per pustrė i met seminarijoje Dovydaitis patyr 2 streikus. Aktyviai ir pats juose dalyvavo: skait draudžiam spaud , platino atsišaukimus. Po streik mokiniai streikininkai praš si priimami atgal seminarij mokyti 1906/1907 m.m. Seminaristai buvo atgal priimami tik gavus iš j raštiškus pasižad jimus, jog nekilsi prieš valdži . Dovydai io tarp j nebuvo - jis negal jo prievartauti savo s žin s, duodamas nors ir formal pasižad jim , tad ieškojo garbingesn s išeities.

Negr žti seminarij Dovydai iui tuo tarpu reiš gr žti gimtuosius Runkius. Be gimnazijos baigimo pažym jimo nebuvo kelio aukšt j mokykl , tad Dovydaitis ryžosi pats pasirengti abit ros egzaminams. Jis išmoko mokymuisi panaudoti kiekvien minut . N žingsnio nesiskyr su knyga. Prie žagr s ranken prisitais r mel knygai laikyti, tod l ir ardamas, ir dalg plakdamas vis mok si. Ir savo pasiek . Kiek vargo tur jo šiam laim - jimui pasiekti, tiek džiaugsmo buvo j pasiekus, - Dovydaitis išlaik egzaminus iš viso gimnazijos kurso. Pats savo džiaugsm taip apraš :

1908 m. birželio m nes gr žau iš Marijampol s p s ias Runkius [apie 30 km], po kojomis žem s nedaug jausdamas, - kišen je nešiau - si gimnazijos baigimo pažym jim .

Kas Dovydai iui buvo iškovotas laim jimas, tas pla iai apylinkei S duvoje buvo didel sensacija. Juo pla iau ši žinia sklido, tuo labiau legenda virto. Daugiau ar mažiau sulegendintas Dovydai io žygis ne tik pla iai išgars jo, bet ir ne vienam jaunuoliui buvo paskata panašiai ryžtis siekti mokslo.

„Pasportav s" per vasar su dalgiu, gr bliu ir kitais panašiais rankiais, 1908 m. ruden Dovydaitis pakilia nuotaika išvyko studijuoti Maskvos universitet . Jis troško tik mokyti, mokyti, mokyti, nes mokymasis, kaip jis suprato, yra tiesos ieškojimas. stojo, kaip jis pats sak , *pirm fakultet iš eil s* - teis s. Ta iau jau pirmaisiais studij metais tuo fakultetu nusivyl . *Argi paragrafuose slypi šviesa?* - klaus teis s studentas, trošk s giliau žvelgti b ties paslaptis, o ne gilintis visus tuos paragrafus, kuriais žmogus save žaloja. Teisininkams b dinga m stysena Dovydai iui buvo svetima. Tad baig s š nem gstatam moksl , stojo istorijos-filologijos fakultet , anks iau lankyt tik laisvu klausytoju.

Universitete Dovydaitis nesitenkino rus kalba: labai gerai išmoko vokie i , o pranc z kalb suprato tiek, kad gal jo naudotis literat ra ir, šalia to, pramoko skaityti angliškai. Dovydaitis visa savo b tim vis giliau skverb si moksl , pažinim , tod l neliko nei laiko, nei noro kam nors kitam. Pats save jis taip apib dina:

Aš jau turb t per daug išsiskyriau savo „kaimietiška“, apšepusia išvaizda. Apie tai sprendžiu iš to, kad bent „gražiajai ly iai" aš tuomet atrodydavau labai ne domus, iš kurio n žodžio nebuv galima ištraukti, nes nos vis laikydav s knyg r m s; <...> toks „apšep lis", kad Maskvos kiemsargiai net studentu nelaikydav .

Aistringas pasin rimas moksl , prad tas jo paties k rybinis darbas ir drauge apaštalavimas Kristaus karalystei skleisti Dovydai iui buvo tokios vertyb s, kuri akivaizdoje jis abejingai ži r jo materialinius sunkumus ir išorin išvaizd . Dovydait labai sukr t faktas, kai savo išsvajot mokslo šventov rado užviešpataut „antikristo tarn “. Laisvamaniškas indiferentizmas ir atviras ateizmas tarp to meto Rusijoje studijuojan i j buvo pasidar s kone mada. O mados diktatas visada yra tironiškas.

Ir lietuviai studentai buvo tos mados apimti. Kai kurie Maskvos studentai - lietuviai leido laikraštuk „Aušrin “. Bet kuo toliau, tuo labiau jame ryšk jo laisvamaniškas nusiteikimas ir net atvira bedievyb . Iš kilo b tinas reikalas tur ti savo laikrašt katalikams. Mintis apie katalikišk laikrašt jaunimui jau tvyrojo tarp lietuvi inteligent tiek Lietuvoje, tiek Liuveno universitete. Geresnio id jos realizuotojo kaip Maskvos studentas Pranas Dovydaitis nebuvo, tad jam ir pavestas tas darbas. Spaudos jis m si ne kaip paprastas žurnalistas, o kaip krikš ioniškojo mokslo ir gyvenimo Kristaus dvasia skelb jas bei liudytojas.

Kad gal t tinkamai atlikti š uždavim , Dovydaitis pirmiausia meld Dievo malon s pagalbos. Apie tai rašo savo atsiminimuose Maskvos kapelionas kun. E. Paukštis: 1911 m. pas j už j s studentas Dovydaitis pareišk , kad su Maskvos student draugijos nariais nebegalima surasti bendros kalbos ir reiki leisti savo katalikišk laikrašt ir kurti savo draugij . *O dabar, kunige, - praš jis, - einam bažny i išklausti mano išpažinties!* Kitas tris dienas matydavo j bažny ioje besimeldžiant ir primant šv. Komunij .

Atlik s trij dien susikaupim , Dovydaitis m si šio savo gyvenimo misijinio žygio. Tap s „Ateities“ redaktoriumi, Dovydaitis tapo ir jos skaitytoj - ateitinink vadu. Pirmame numeryje jis išspausdino programinį straipsn „Trys pamatiniai klausimai“.

Kuo mes save vadiname ir kod l? K mes aplink save matome? Kokios m s priederm s, siekiai ir keliai? Esame teistai, krikš ionys, katalikai, išpaž stame Diev , Krist , Bažny i . Matome žmogaus tragedij be Dievo, bedvas s kult ros gr sm . <...> Kristui priklauso ateitis ir tikrai Jis gali atnaujinti m s gadyn s pasaul . Tad m s kelias negali b ti kitoks kaip: atnaujinti Kristuje save ir gyvenim ; atnaujinti dr sios kovos ir pažangios mokslin s k rybos keliu.

Tais trimis aiškiais ir anuo metu labai aktualiais klausimais ir tiesiais atsakymais ateitininkijos s j džiui buvo duotas tvirtas pagrindas. Išd s t s naujojo s j džio misij - *gr žinti Kristui nuo Jo nutolus modern j žmog , tolesniuose straipsniuose Dovydaitis sistemingai „triuškino“ moderniuosius stabus (kult r , laisv , moksl ir pan.), prieš kuriuos „susik prin s“ ant keli puola žmogus be Dievo. Tokia buvo pradžia didžiosios Dovydai io misijos, kuri jis vykd vis gyvenim - krikš ioninti Lietuv*

per jos mokslinim. Kadangi netik jimas ple iasi mokslo vardu, tai ir tik jim reikia ginti nebe pamokslais, o mokslu.

Popiežius šv. Pijus X savo pirmoje enciklikoje (1903) primin pasauliui šv. Pauliaus š kio Efezo krikš ionims - *atnaujinti Kristuje visa, kas yra danguje ir žem je* - svarb . Pranas Dovydaitis ir jo draugai patys pirmieji pasaulyje (1911) atsiliep t popiežiaus kvietim ir lietuvi jaunimo „Ateities“ s j džiū ryžosi *savo darbais ir gyvenimu visa atnaujinti Kristuje - meil Kristui ir žmogui darbais paliudyti*.

Dovydaitis, apsisprend s, kad daugiau gal s pasidarbuoti bei patarnauti Lietuvai ir geriau paveikti inteligentus, b damas išsimokslin s pasaulietis negu b damas kunigas, suk r šeim . Dar nebaig s studij , jis susirado žmon gimtuosiuose Runkiuose (jis nepriklaus prie t inteligent , kurie, Rusijos universitetuose baig mokslus, jau nebegal jo rasti savo „labai išlavintam skoniui“ žmon tarp „tamsi“, nemokyt savo tautie i lietuvai i). Kun. E. Paukštyš Maskvoje, iš anksto žinodamas Dovydai io ketinim , irgi abejojo, ar ji neb sianti jam per prasta. Dovydaitis atsak : *Ji mano jaunyst s draug ir meil . Aš j pralavinsiu*. B damas gelm s ir prasm s žmogus, Dovydaitis suprato, jog Marcel kaip tik bus jo didžioji pad j ja gyventi krikš ioniško paprastumo gyvenim ir išlaikyti savo tautos dvasi , t j savit ais i *ethos* .

Kun. R. Martyšius Višakio R dos bažny ioje sutuok Pran Dovydait su Marcele Bacevi i te (1911 11 28). Ketvirtiesiems studij metams Dovydaitis gr žo Maskvon su šeima. Visiems buvo didžiausia staigmena, kad tas „persidirb s asketas“ ir „apšep lis“ studentas, kuris, rodos, visai nesidom jo moterimis, ved ir ved paprast , nemokyt savo gimtojo kaimo mergait . Vedybos nepakeit nei Dovydai io gyvenimo stiliaus, nei jo atsid jimo darbui. Dovydai io pasirinkimas niekada jo neapvyl : Marcel nestokojo dvasin s inteligencijos ir niekada neišpuiko - b dama profesoriene, netapo „poniute“, o išliko geraširdiška moteris, r pestinga motina.

Su šiltu jausmu Dovydaitis atsimena t pusmet, kada j šeimoje gyveno V Endziulaitis, tuojau trauktas „Ateities“ redagavimo darb . Mielai Dovydaitis prisimin *jaukias, šeimyniškas valand les* vakarais, kai po dienos darb gr ž su Endziulai iu šneku iuodavosi *ne apie didmies io pramogas ir panašius dalykus, bet apie m s lietuviškus dalykus dalyk - lius*. Pasijusdavo tais vakarais lyg ne rus svetimame didmiestyje, bet *lietuviško kaimo lietuviškoj pirkel j*.

Neilgai teko Dovydai iui Maskvoje skursti: 1913 m. jis savo draug kvie iamas gr žti Lietuvon redaguoti „Vilties“. Vilniuje Antano Smetonos leidžiama „Viltis“ prad jo vis labiau nepateisinti j sud t vil i : nors buvo leidžiama daugiausia už katalik sud tus pinigus, kaskart daugiau spausdino katalikams nepriimtini straipsni . Tad „Vilties“ dalinink suvažiavimas pasirinko ateitinink Maskvos student Pran Dovydait redaktorias A. Smetonos pavaduotoju. Dovydaitis dar nenor jo palikti

studij , bet norom nenorom teko nusileisti draug spaudimui. Maskvoje išgyven s 5-erius metus (1908-1913), jis atvyko Vilniun. Baig si ilgai svajoto, kietai siekto ir aistringai semto mokslo metai. Prasid jo jau anks iau patirtos gyvenimo kovos ir vaisingo, atkaklaus darbo metai. Smetona pasijuto žeistas, tai suvok kaip jam pareikšt nepasitik jim , ir su visais savo šalininkais iš laikraš io pasitrauk . Liko tik vienas Liudas Gira. Tad Dovydai iui teko prad ti darb „plyname lauke“. Nors seniau „Vil iai“ buvo sukaupia 50 000 rubli , Dovydaitis j per m su keli šimt rubli skola. Dovydait gelb jo tik nepaprastas jo darbštumas ir didžiausia jo, jau tada enciklopedininko, erudicija. „Vilties“ redagavimo darbui Dovydaitis buvo atsid j s *visa siela ir k nu*.

Vokie iams už mus Vilni , laikraštis buvo sustabdytas, nepaisant vis Dovydai io d t pastang gauti iš vokie i valdžios leidim , - viskas buvo veltui. Sustojus „Vil iai“, Dovydaitis liko be aiškaus darbo Vilniuje. Ta iau jam buvo lemta, užuot patekus Pirmojo pasaulinio karo siautul , prad ti lietuvi švietimo ir aukl jimo darb . Kaune steig si „Saul s“ draugijos pirmoji gimnazija. Steig jai pakviet šiai gimnazijai vadovauti Pran Dovydait . Dovydaitis ne tik j k r , bet ir iš pagrind sutvark bei išugd . Direktorius pareigas jis jo nuo 1916 iki 1922 met . Ypa sunkus k rimasis buvo vokie i okupacijos metais, daug vargo direktoriui teko patirti d l vairi vokie i priekabi , tiesiog teroro ir net k sinimosi gimnazij uždaryti. Apskritai j labai sl g vokie i okupacin „tvarka“. Direktorius buvo ir lyg koks pagalbinis mokytojas: kurio mokytojo nebuvo, t jis pavadavo. Žinoma, b ti tokiu „visuotiniu“ mokytoju - nuo kalb ir istorijos ligi gamtos moksl , - j galino labai platus išsilavinimas.

Dovydaitis buvo griežtas direktorius, bet niekada nebuvo formalistas. Ypa jautriai jis r pinosi savo mokini doriniu aukl jimu: žiebt juose dorinius nusiteikimus jis tikrai laik svarbesniu dalyku, negu tik formaliai palaikyti drausm gimnazijoje. Užtat gimnazijos mokiniai direktori Dovydait prisimena kaip t v . O buvusi gimnazijos mokin Ona Galdikait (dabar 88 m.) su pagarba ir meile j mena tur jus motinišk šird : *Atrod , tarsi jis nor t kiekvien mokin paimti ant rank ir pakelti prie Dievo*. T mint patvirtina ir vysk. Kazimieras Paltarokas savo atsiminimuose. Jis pasakoja:

Prieš Velykas suserga gimnazijos mokin , ateina pas mane direktorius ir prašo prie ligo s. Joki kit susisiekiimo priemoni n ra, vien kojos. Direktorius si losi mane palyd ti. Aš pasiimu Šven iausi j Sakrament ir žengiamo per Nemuno tilt , paskui Aleksoto gatv mis.

Uoliausias pamald lankytojas buvo pats direktorius Dovydaitis. Dažnai per mokini pamaldas jis eidavo ir šv. Komunijos, žodžiu tariant, rod savo mokiniams gilaus religingumo pavyzd . Ta iau bet koks dvasinis prievartavimas Dovydai iui buvo nepaken iamas dalykas. Laisvai gimnazijoje veik vair s b reliai.

Dauguma mokini direktori myl jo kaip t v , suprato j ir vertino. Nei kaimietiškas statumas, nei direktoriškas griežtumas, nei „manier “ stoka nesukliud jam pasiekti savo mokini širdis. Kai 1921/1922 m.m. pasibaigus Dovydaitis iš pareig pasitrauk ir j pakeit bajoriškos kilm s, gydytojo šeimoje išaug s Mykolas Biržiška, daugelis mokini pasigedo senojo direktoriaus, *sta ioko, bet garbingo* savo tiesumu, paprastumu ir artimumu aukl tiniams.

Dovydaitis nesiribojo gimnazija, bet kiek gal damas sitrauk ir vi-suomenin gyvenim už gimnazijos sien . Okupantai Kaune visk buvo stipriai sukaust , ta iau ir ia negausi inteligent sueigose prad ta tartis, kaip po karo atkurti nepriklausom Lietuv . Kai Vilniuje 1917 09 18-22 buvo šaukiama tautos atstov konferencija, Dovydaitis buvo išrinktas ir toje konferencijoje sudaryt Lietuvos Taryb . Nors jis buvo tik eilinis Lietuvos Tarybos narys, ta iau, kaip iš jo atsiminim sužinome, jis nul - m ar bent prisid jo, kad Lietuvos paskelbimas nepriklausoma valstybe buvo paskelbtas t , o ne kit dien . Po vieno Lietuvos Tarybos pilnaties pos džio prieš pat vasario 16 d., nors kiti Tarybos nariai dar nesiskirst , Dovydaitis išvažiavo Kaun , nes *r p jo gimnazija*. Popiete atskub jo pas j vysk. Pranciškus Karevi ius, k tik gr ž s iš Vokietijos, ir papasakojo, kad ten jam tek kalb tis su kardinolu Hartmanu ir su Vokietijos kancleriu G. fon Hertlingu. Pastarasis pareišk s vilt gauti iš kaizerio Vilhelmo II Lietuvos nepriklausomyb s pripažinim . Vyskupas lank si ir vyriausiojoje karo vadovyb je pas Hindenburg ir Ludendorf . Ten jis patyr , jog, pripažinus Lenkij nepriklausoma valstybe, nebes kli i ir Lietuv pripažinti, žinoma, su atitinkam konvencij s lyga. Ir jeigu Lietuvos Taryba tuo nepasir pins, Lietuv nepriklausoma paskelbsianti pati Vokietija.

Tai išgird s Dovydaitis nedelsdamas t pa i dien gr žo atgal Vilni pranešti šios žinios visai Tarybai. Žini ne visi Tarybos nariai vienodai pri m . Bet vis d lto artimiausiame pos dyje nutarta, kad Lietuvos nepriklausomyb s nebegalima atid lioti, ir kit dien - vasario 16- j - visi d jo savo parašus dokumente, skelbian iame Lietuv nepriklausoma valstybe, tokia, kokios nor jo geriausiai Lietuvos s n s.

Nepriklausomyb s aktas buvo svarbiausias Lietuvos Tarybos žygis. Bet tai buvo tik darbo pradžia. Teisiškai paskelbt nepriklausom Lietuv reik jo ir faktiškai kurti. Savo darb Lietuvos Taryba baig tik po poros met , kai 1920 05 15 susirinko demokratiškai išrinktas Steigiamasis Seimas. strigus Lietuvos valstyb s k rimo reikal išjudino tik Vokietijos karinis sužlugimas.

Nepriklausoma Lietuva k r si didel je valstybin je kriz je. Per keturis m nesius pasikeit du ministr kabinetai. Pad tis buvo visiškai kritiška. Vilniuje viešpatavo Vinco Mickevi iaus-Kapsuko „revoliucin valdžia“; raudonoji armija, už musi du tre dalius Lietuvos ploto, gras užimti Kaun . Ne veltui tad Lietuvos Tarybos pirmininkas Antanas Smetona, vos tik

grįžs iš užsienio 1918 12 31, tuojau vėl išvyko vizituoti Skandinavijos šali, savo šeimai taip pat išsiuntęs Šveicariją iki 1919 m. rudens.

Šitokioje situacijoje, žinoma, n vieno neviliojo ir ministro pirmininko postas. Pareigos su man atvedė Pr. Dovydaitis prie valstybės vairo šiuo kritiškiausiu jos metu. Savo eitišias ministro pirmininko pareigas Dovydaitis taip apibūdina:

1919 m. Lietuvos vyriausybei Kaunane atsikūlus, teko truputį ir prieš valdžios vairo atsitoti tokiu metu, kuomet Kaune siautėjo demoralizuota vokiečių kariuomenė, kuomet rusai bolševikai jau buvo pasiekę Kdainius, kuomet Lietuvos bolševikai taip pat smarkavo ir kuomet Lietuvos kariuomenė viena ar pusantros neginkluotos kuopos tebuvo. Atrodo, kad garo katilė spaudimas buvo pasiekęs toką aukštį, jog minut po minutų katilas turėjo sprogti ir viską paversti tik skeveldra. Mano „sukal dotasis“ ministeri kabinetas, man atrodo, tiek padarė, kad pačiu paskutiniu momentu ištraukė iš katilo kamštį ir sumažino spaudimą taip, jog sprogdimo buvo išvengta ir po kiek laiko viskas pradėjo krypti normalėnes vėžes.

Trumpai, tikimėnes išsilaikė Dovydaitis sudarytasis kabinetas. 1919 04 12 Dovydaitis atsistatydino, perduodamas pareigas Mykolo Sleževičiaus sudarytam kabinetui. Be abejojimo, per tokį trumpą laiką nebuvo galima ryškiau pasireikšti. Tačiau buvo dirbta nuoširdžiai, toliau vykdamas Lietuvos atkūrimą. Ateities istorikas ras jį ne tik piln sukaupu, nepaisant to meto sunkumų bei nuolatinių pavojų. Tik partiniai demagogai Dovydaitis kabinetą buvo praminę „gyvojo rožančiaus“ kabinetu. O pačiam Dovydaitiui šis manuo, kur jis stovėjo prieš valstybės vairo, yra reikšmingas. Zenono Ivinskio žodžiais, nors Dovydaitis nežinojo diplomatinio protokolo, bet jis rodė, kad, reikalui ir ypač pavojui esant, Dovydaitis gali imtis sunkaus ir atsakomojo darbo.

Politikos Dovydaitis atsisakė visam laikui. Iš ministro pirmininko pareigų jis grįžo pedagoginiam darbui „Saulės“ gimnazijoje. Šis darbas jam buvo arčiau širdies. Vis dėlto tikrasis jo pašaukimas buvo ne pedagoginis, bet mokslinis darbas.

Atkūrus nepriklausomą Lietuvą tuojau buvo susirūpinta ir pirmos tikrai lietuviškos aukštosios mokyklos steigimu. 1920 01 27 buvo steigti Aukštieji kursai. Jie iš pradžių Dovydaitis buvo pakviestas lektoriumi. Po dvejų metų, 1922 02 16, kurtas Lietuvos valstybinis universitetas. Vyriausybės paskirtas visų fakultetų branduolių kolektyvas pakvietė Pr. Dovydaitį

Teologijos-filosofijos fakultetui, docento titulu dirbti religij istorijos katedros vedėjui. Po šešerių metų jis skelbiamas ordinariu profesoriumi. Dovydaitis dalyvavo religij istorij, senovės ir viduramžių filosofijos istorij, istorijos filosofij, senovės istorij, pedagogikos istorij, pedagogik .

Dovydaitis moksliniai darbai buvo tinkamai vertinti 1933 m., kai Lietuvių katalikų mokslo akademija I suvažiavime savo pirmuosius narius

akademikus greta prel. Adomo Jakšto-Dambrausko ir prof. Stasio Šalkauskio pakl ir Pran Dovydait. 1935 m. Teologijos-filosofijos fakultetas visai formaliai suteik Dovydai iui filosofijos daktaro laipsn vietoj disertacijos - už vis mokslin darb . Profesoriaus darb Dovydaitis dirbo 18 met , iki 1940 m. vasaros, kada buvo uždarytas Teologijos-filosofijos fakultetas.

Apskritai Dovydaitis studentams buvo ne tik profesorius, bet ir draugas, kuris žinojo visus j reikalus, visados buvo pasireng s sušelp ti ar šiaip suteikti reikaling pagalb . Vien kit Dovydaitis šelpdavo reguliariai, teikdamas tarsi savotiškas stipendij les, kitiems pad davo tik reikalui esant. Jei kam labai reik davo pašalpos, o Dovydaitis pats netur davo, jis skolindavosi pinig , kad tok sušelp t. (Deja, daugelis jo toki šelpiam j v liau, baig mokslus ir tur dami geras tarnybas, t skol negr žino.)

Dovydai io ir jo draug prad tas (1911) ateitinink s j dis karo metais vyko daugiau partizanišku b du, be vadovyb s, tik Voroneže moksleiviai lietuviai buvo organizuojami ir ugdomi. Nepriklausomoje Lietuvoje Dovydaitis v l stjo savo kurto s j džio - ateitininkijos priešakyje. Ateitininkijos vado pareigas jis negin ijamai jo su apaštališku uolumu. Krikš ioniškajai tiesai skelbti jis lygiai rado laiko tiek mažuose b reliuose, tiek didžiausiuose suvažiavimuose.

Dar 1921 m. Dovydaitis „Ateityje“ (1921. Nr. 1-3) paskelb straipsn „Dešimt met ir kas toliau“. Tai galima laikyti ateitininkijos programa:

Privalome siekt šventaisiais b t, - skelb Dovydaitis. - Esame krikš ionys, tod l ir neturi mums likt svetima nieko, k krikš ionys kuomet nors kilniausia yra pasiek . <...> M s amžiuje bus pripažintas naujas šventumo požymis - inteligentinis Kristaus dvasios darbas ši dien visuomen je.

Straipsnyje daug kalbama apie inteligentin visuomen s darb ir pasirengim jam. Bet reikia, kad

tas darbas b t atliktas šventyb s pagrindu. <...> Kelias sigyventi Krist ir J savyje gyvendinti - tai Šven iausioji Eucharistija, kuri yra visos Kristaus tikin i j bendruomen s centras, žmonijos atsinaujinimo s lyga, šventyb s pradas. Trumpai tariant: ateitininkai - eucharistininkai. <...> Štai jums naujas obalsis, žengiant nauj dešimtmet , gyvai išaug s iš senojo obalsio ir j ved s: <...> dr siai šventyb s ideal vieninteliu tikru keliu! Gyvuokime, ateitininkai eucharistininkai!

Šis bud jimas, kad Kristaus dvasia kuo gyviau ž r t visk Jame atnaujinti pasiryžusiuose ateitininkuose, ir sudaro ryškiausi Dovydai io kaip ateitininkijos vado bruož . Religin tematika dominavo visuose jo pokalbiuose bei paskaitose. Minint ateitininkijos 15 met jubiliej , Dovydaitis d st savo mintis:

15 met Kongresas [1925] ir kas toliau? - Toliau ateitininkijos prad tasai darbas turi eit kaskart rim iau, vis giliau, vis kilniau. O

jaunoj valstyb j darbo daugyb s, neatidedamo darbo, nes mes tik „naujaturiai“. Mums reikia ne tik laikinos pastog s, bet ir kult ring valstyb s r m .

Gali atrodyti, kad vienas asmuo valstyb je t ra menka *nedaug tereiškianti dulkel* . Bet ir kie iausia statybin medžiaga, kaip cementas, sudaryta iš smulkiausi dulkel i . Sumaišytos su kita medžiaga ir suvilgytos vandeniu, tos dulkel s sudaro uolos kietumo medžiag .

Tad, ateitininkija, b kime ir mes tokiomis cemento dulkel mis m s visuomen j ir, gaivindamiesi iš Aukštybi tekan io Šaltinio vandeniui, drauge su ta visuomene sudalykime tvir iausi m s valstyb s r m medžiag , kurios jokios išorin s j gos nebesugriaut .
<...> O jei ne vienas paklaust , k jam š moment daryti, atsakymas trumpas: atlik savo pareig .

Šios mintys rodo, kad Dovydaitis visai neman iš aki paleisti visuomenini uždavinii ir matyti vien asmenin tobulum . Dovydaitis pasitik - jo, jog asmens gyvenimas Kristumi jau savaime jam teikia atsakym visus klausimus: kas tikrai krikš ioniškai gyvena, tas žino visas savo pareigas. Tie 6-eri metai (1921-1927), kai Dovydaitis vadovavo ateitininkijai, buvo tikras šio s j džio išsipl timo ir spartaus suklest jimo laikotarpis. Vaizdžiai t laikotarp apib dina ateitininkas Petras Sp tyla:

Kai su mumis dirbo prof. Dovydaitis, tai (geresnio palyginimo nerandu) buvo tikras Pranciškus Asyžietis: ir ugingas, ir švelnus, ir mylintis, ir kietas kaip titnagas principuose; svarbiausia, rasdavo žodžius, kurie skverb si prot ir šird visam gyvenimui.

Skai iai rodo akivaizdžiai: 1920 m. - apie 2500, o 1927 m. - beveik 7000 nari . Taigi per 7-erius metus pa g jo kone trigubai. Dovydai io vadovavimo metais sustiprinta ir išpl sta ateitinink spauda. Po karo „Ateitis“ buvo labai sumenkusi. Dabar ji atsigavo. 1921 m. Dovydaitis prad jo leisti atskir žurnal mergait ms „Nauj j vaidilut“, kuri jis pats puspenkt met redagavo.

Ateitinink s j džiui masiškai augant, reik jo suteikti jam ir atitinkam organizacin form , nustatyti principus bei statutus. Tam pasirinktas ideologas Stasys Šalkauskis. Palangos reorganizacin je konferencijoje 1927 m. jis buvo išrinktas ateitinink vadu. Dovydaitis š ateitininkuos sprendim pri m su demokrato supratingumu ir krikš ionies nuolankumu, nors ir su neišvengiamu žmogiškosios nuoskaudos pajutimu. Tik kai 1930 m. III kongrese ateitinink vadu buvo išrinktas prof. Pakštas (ir v l ne Dovydaitis), jis pasiek didži j dvasios pusiausvyr . Dovydaitis suprato, kad

id jinis vadas n ra renkamas, kaip n ra ir kitais pakei iamas. Tikrieji vadai savo id jai tarnaudami paliieka vadais, visai nepriklausomai nuo to, ar esti išrenkami, ar neišrenkami. Negana to: jie paliieka vadais ne tik gyvi b dami, bet ir nuo gyv j atsiskyr .

Iš tikr j toki vadyst nesibaigia, j gyvenimui mirtimi pasibaigus. Suprasdamas tok id jini vad nepriklausomum ne tik nuo rinkim , bet ir nuo laiko, Dovydaitis nugal jo kart l ir dar didesniu uolumu atsid jo ateitininkams. Emociniu reagavimu vado rinkim pralaim jim jis paliudijo savo žmogišk jautrum , o tolesne savo veikla rod es s vadas iš Dievo malon s. Dovydai iui pavyzdys buvo pirmosios krikš ioni bendruomen s. Jis buvo sitikin s, kad krikš ioniško broliškumo dvasia stipriau sujungia žmones negu formal s organizaciniai nuostatai. Tai pamat ir prof. St. Šalkauskis, kai po trej vadovavimo ateitininkams met užbai g tuo, kuo Dovydaitis prad jo, b tent Gyvosios dvasios s j džiu.

Deja, rami k rybinio darbo t km buvo sudrumsta. Perversmo keliu iškil s Lietuvos Respublikos prezidentas Antanas Smetona demokratin santvark pakeit savo autoritariniu režimu. Vienos partijos (tautinink) diktat ra buvo dengiama kiekviena pasaul ži rin diferenciacija. Taip uždrausta ne tik demokratin s partijos, bet ir kult rin s organizacijos.

D l to kilo Dovydai io opozicija režimui. Jam buvo nesuprantamas valdan i j sluoksni trumparegiškumas - tautin s vienyb s vardan slopinti katalikiškas organizacijas ir pasitik ti tik politin mis priemon mis, nematyti komunistinio pavojaus. Netrukus režimas nusitaik prieš ateitininkus. Švietimo ministro Šakenio aplinkraš iu, datuotu 1930 08 30, - visos visuomeninio politinio pob džio moksleivi organizacijos uždaromos. Faktiškai tas aplinkraš tis buvo nukreiptas tik prieš ateitininkus, nes skautai buvo suvalstybinti, o pats prezidentas pasiskyr save j šefu. Prad ta šalinti iš gimnazij moksleivius ateitininkus, o j vadus studentus - tremti iš Kauno arba kalinti. At jo eil kal jiman ir prof. Dovydai iui, jau nuo „Vilties“ laik užsitraukusiam Smetonos r st neprietelin gum .

Kas Šalkauskiui ir Pakštui tebuvo teorinis klausimas, Dovydai iui bu vo gyvenimo tikrov : ne iš teorini aukštum jis žvelg kov d l moksleivi ateitinink ateities, bet nuo pat pirm j dien stojo šion kovon. 1932 07 10 Marijampol je vykusiame pavasarinink kongrese prof. Dovy daitis pasak ironišk ir r s i kalb , kurioje pasmerk istorinio Vy io, atseit tautiškumo, piktnaudojim Bažny ios gniaužimui. Po šio kongreso 3 pagrindiniai kalb tojai: prof. Dovydaitis, prof. Eretas ir dr. Leimonas, tuometinis pavasarinink vadas, buvo Marijampol s karo komendanto nu bausti trimis m nesiais kal jimo už kurstym vienos visuomen s dalies prieš kit ir prieš vyriausyb , pasakant 1932 07 10 Marijampol s pava sarinink kongrese agitacinio pob džio kalb .

Dovydaitis, gr ž s iš Marijampol s Kaun , tuoj išvyko pirmojon „Gam tos draugo“ ekskursijon Nemunu kaip tos ekskursijos organizatorius ir vadovas. Karo komendanto sprendimas j pasiek Klaip doje. Ten pat (lie pos 14) jis buvo suimtas ir nugabentas bausm s prad ti Bajor kal jim . Suimt profesori kal jim palyd jo 2 ekskursijoje dalyvav kapelionai

ir viena student . 3 kartus t v kal jime aplank dukt Ona, netoliese (Padvariuose) pas seseles pranciškietes atostogavusi. Plauk laiškai. Deja, jie nebuvo teikti: tik po dviej savai i pavyko vien išsider ti, b tent daugiau kaip 100-o kunig iš visos Lietuvos užuojaut . *N ra ko ir kalb ti, kiek palengv jo kal jimo našta gavus tiek užuojautos.* Rugsj io 2 d. profesorius buvo perkeltas Marijampol s kal jim . ia j lankydamo *Vargdieni* sesel s. Iškal j s pusantram nesio, iš kal jimo paleistas rugsj io 30 d.

Nors ir kal jim ats d jus, Dovydai iui nekilo mintis organizuoti per-versm . Ta iau katalikišk visuomenin veiks jis var ir toliau su ne mažesniu uolumu. Tada sumanyta jam smogti efektyvesne priemone, ne-gu keliomis kal jimo savait mis, b tent - atleisti iš universiteto. Preteks-tas buvo privatus laiškas vienam kunigui - apsileidusiam ir pasileidusiam gimnazijos kapelionui. Kristaus Valdovo sekmadien Dovydai iui kaip tik buvo lemta lankyti to kapeliono mieste (Šiauliuose) ir savo akimis pama-tyti, kokius vaisius visa tai dav .

1936 01 16 prezidentas Smetona atleido Dovydait iš profesoriaus pa-reig . Tok plat mokslin darb dirbusio profesoriaus atleidimas už pri-ivat laišk suk l ir profesori , ir student , ir pla iosios visuomen s pasipiktinim . Žinoma, faktiškai profesorius buvo atleistas už visuomeni-n veikim tarp uždraust ateitinink . Tad po vairi kreipim si, ypa paties fakulteto tyli , bet atkakli pastang , Dovydaitis buvo gr žintas universitet , pa mus jo pasižad jim *jokios veiklos moksleivi ateitinink tarpe nevaryti.* Taip profesoriaus Pr. Dovydai io biografija buvo pa vairin-ta pastaba, kad jis Lietuvos universitete profesoriavo su pertrauka nuo 1936 m. sausio 16 d. iki t pa i met kovo 16 d.

Katalik visuomen , vertindama didžius Dovydai io nuopelnus ir pa-tirtas nuoskaudas, jo 50 met jubiliej pažym jo itin nuoširdžiai ir pla-iai. Kai Dovydaitis nesipriešino iškilmingam pagerbimui, profesorius Ere-tas sta iai jo paklaus , kod l sutinka b ti tokio *viešo išgarbinimo objek-tui* Dovydaitis vaiko naivumu atšov : *Po mirties neišgirsiu, kaip mane vertina. Bet aš tai noriu žinoti.* Tikrasis kuklumas d kingai priima teikia-m pagarb , o ne išdidžiai j atmeta. Tod l ir atvir Dovydai io džiaug-sm , kad pagerbta jo amžiaus auksin sukaktis, reikia laikyti tik jo pri-gimties tiesumu. Dirbo, k brangino, tod l ir džiaug si, kad tas darbas j padar ir kitiems brang .

Dovydait pagr stai galima laikyti ir Lietuvi katalik mokytoj s jun-gos (LKMS) *t vu.* Lietuvos mokytoj profesin s junga (LMPS), kuri susi-organizavo kairieji mokytojai, jau 1919 m. skelb si esanti grynai profes-i-n , neideologin ir nepartin organizacija, atvira visiems mokytojams. Jei ji iš tikr j tokia b t buvusi, tai ir mokytojai katalikai neb t jaut reikalo atskirai organizuotis. Bet ji buvo politin -partin savo antiklerika-lizmu. Pavyzdžiui, prieš I Seimo rinkimus pati LMPS centro vadovyb kreip si mokytojus tokiau „nepartiniu“ atsišaukimu: *Draugai mokytojai!*

Pasistenkime, kad kuo mažiausiai Seim pakli t klerikal iš krikš ioni demokrat lizdo. N vienas mokytojas teneb na be darbo. <...> Bud ki-me, kad valdžia v l nepakli t kunig , pop ir rabin rankas!

Taigi katalikams reik jo jungtis atskir mokytoj s jung . Pr. Dovy-dai io vadovaujama LKMS išaugo ir tvirtai atsistojo ant koj . Ir neb da-mas jos pirmininku, Dovydaitis nenutrauk su ja ryši ir per vis laik dalyvavo s jungos organe „Lietuvos mokykla“.

Turb t antroje vietoje po ateitinink Dovydai iui r p jo darbininkai. Krikš ioniškajam darbinink s j džiu i jis skyr daug savo met ir širdies. Kilusiam iš neturting *sakuotugari* Dovydai iui darbinink r pes iai buvo ypa artimi. Šalia Vytauto Endziulai io jis buvo jautriausias iš dar-binink vad . Dovydaitis šv. Pranciškaus Asyžie io pavyzdžiu parod , kaip *meil Kristaus prasme* ne tik atskiram žmogui teikia laim , bet ir socia-linius klausimus išsprendžia.

Dovydaitis yra tas, kuris Lietuvos krikš ioni darbinink s j d ne tik nuo sekumos nuyr , bet ir s kmingai išved j platesnius vandenis (Z. Ivinskis).

Nuo 1929 m. iki kol „Darbininkas“ gyvavo Dovydaitis buvo jo atsako-muoju redaktoriumi. (Faktiniai redaktoriai buvo: J. Katilius, A. Sabaliauskas, K. Moc-kus, Juozas Gražys, Cezaris Surdokas, kun. Baltramonaitis ir kiti.)

Be ateitinink , krikš ioni darbinink , katalik mokytoj organizaci-j , Dovydaitis veik ir kitose. Dovydaitis jomis naudojosi kaip savo apaš-talavimo lauku. Dalyvaudamas katalikiškose organizacijose, nuo mokslei-vi iki tretinink , Dovydaitis vargu ar begal jo rasti laiko bendrin ms organizacijoms. Vis d lto vienai jis buvo nemažai atsid j s - tai *Kalini globos draugija*. Dovydaitis buvo jautrus neteisei, skriaudai, išnaudoji-mui, tad ir visoms j aukoms. Kaliniai, nors padar ir labai sunk nusi-kaltim , nepraranda galimyb s b ti išgelb ti, juo labiau kad anaip tol ne visi yra pagr stai ir teisingai kalinami. Kauno kal jime Dovydaitis orga-nizavo kaliniams paskaitas; su kalini prašymais jis lankydavo teismo staigas; iš jusius iš kal jimo jis, kiek gal davo, sušelpdavo, globodavo. Ne be Dovydai io takos ir studentai ateitininkai šalia kit gailesting j darb lank ir kalinius.

Dovydaitis ne tik gyveno šv. Pranciškaus Asyžie io dvasia, bet ir fak-tiškai priklaus III šv. Pranciškaus ordinui. Studentas ateitininkas St. Pleš-k nas (prieš pat kar baig s VD universiteto Teologijos-filosofijos fakultet , didžiausias m s laik neturt lis, mir s 1985 m. Kaune) su šventu pasididžiavimu sakydavo, kad Vytauto Didžiojo universitete yra 2 tretininkai: profesorius Dovydaitis ir studentas Plešk nas.

Netap s kunigu, Dovydaitis buvo apaštališkos dvasios pasaulietis. Kai renkamasi apaštališkos dvasios pasaulie io kelias, ryžtamasi sunkiai da-liai. Tad ir Dovydaitis savo kasdienoje, savo šeimoje gyveno kiet asketo gyvenim . Jis apsi jo be vadinam j kult rini pramog : kin , teatr ,

koncert , meno parod , ir ne d l to, kad to nevertint , bet d l to, kad, kaip mat me prab gom žvelgdami j jo gyvenim , - jis buvo visiškai atsidav s kitiems. B damas geros širdies kitiems, Dovydaitis buvo geras ir savo šeimai.

Tik nepabaigiam darb nuolat genamas, persikrov s vairiomis pareigomis, savo šeimai teskyr labai mažai laiko, neskyr n reikiamo minimumo (St. Rauckinas, ilgiausiai už kitus gyven s pas Dovydai ius).

Vis d lto Dovydai i vaikams netr ko nei gero t vo pavyzdžio, nei tikros meil s. Atitr k s nuo darb , t vas rasdavo valand li pad ti vaikams moksle, pasikalb ti. Vaikai ypa m gdavo klausytis jo pasakojimo apie d d s Vinco legendišk pasiaukojim , kai, dengdamas j naujas pozicijas besitraukian ius savanorius, jis pats vienas pasiliko prie kulkosvaidžio prieš lenk raiteli eskadron . Gera, r pestinga motina Marcel Dovydaitien , nors nebuvo išsimokslinusi, tur jo dvasin s inteligencijos, svarbiausia - nestokojo motiniškos pasiaukojamos meil s. Deja, kai ateidavo „maištingasis“ vaik periodas, kiekvienai motinai sunku imponuoti savo vaikams. R pes i vaikai k l ir t vui. Dovydai iui ypa nemalonu ir skaudu buvo, kad nerado reikiamo šeimos pritarimo tam, kas buvo taip brangu jo širdžiai. Dukt Ona taip apibendrino vaik pozicij :

M s t velis mums atrod ir per pamaldus, ir per griežtas, ir nemo-dernus.

Ta pati vyriausioji dukt Ona, jaunyst je buvusi lengvab d mergiot , dabar atmeta tuometines savo paži ras: *Šiandien visk ži riu kitokiom akim negu tais laikais.* 1961 m. ji paskelb verting atsiminim apie t v , *t nepaprast žmog .* Ir krikš ioniška dvasia šiandien ji yra verta savo t vo dukt .

Dovydaitis labai myl jo savo t višk , jos gamtos grož . Vasaros atostog jis vykdavo ne kurortus, bet t višk . Trauk j ten ir gimtoji aplinka, ir žmon s, ir gamta. T višk je jis tuoj atsigaudavo, b davo smagios nuotaikos, juokaudavo, dainuodavo, pad davo dirbti kio darbus, žodžiu, b davo visiškai savas, ne kaip Kauno ponas, prie kurio reik t taikytis. Nors Dovydaitis kaip lygus su lygiais bendraudavo su t višk s žmon mis, bet d l to neprarado j autoriteto. Jie labai j gerb .

Ypa juos nustebino, kai pamat , koki didži pagarb Dovydai iui reiškia net vyskupai. 1931 m. Višakio R dos parapij vizitavo vysk. Meislovas Reiny s. Pirmiausia jis užsuko Runki kaimel pas Dovydait .

Vyskupas per šventori buvo vedamas su procesija po baldakimu. Kai baldakimas prisiartino prie Dovydai io, vyskupas pa m j po ranka ir abudu palindo po baldakimu. Chorui giedant, drauge nu jo per bažny i . Tai parapijai buvo tikra an taik sensacija: po baldakimu, didžiausioj bažnytin j garb j, drauge su vyskupu jo procesijoje ir pasaulietis profesorius Dovydaitis (iš a. Žemaityt s-Nutautie-n s pasakojimo).

Myl damas savo t višk , Dovydaitis myl jo ir vis T vyn . Neviliojo jo užsienio kraštai, užtat Lietuv pažino kaip retas kuris kitas. 1938 08 18, ekskursuodamas su moksleiviais bei studentais Ryt Aukštaitijoje Kirdeiki piliakalny, *gražiausioj Lietuvos vietoj*, Dovydaitis ant tuomet padarytos nuotraukos užraš tarsi testamentin vali :

Šiose „*Lietuvos Alp se*“ nor iau tur ti savo kap su užrašu: „*Ateikite ir pamatykite Dievo darbus, kokius padar mano T vyn je!*“

Toks jo pasirinkimas rodo, koks jautrus Dovydaitis buvo gamtos grožiui. (Deja, nebuvo lemta Dovydai io žemiškiems palaikams gr žti Lietuvos žem ja rast *gražiausi viet* . Ir niekada nebus galima iš Uralo šiaur s pargabenti jo palaik T vyn n, nes buvo palaidotas ten, nežinioje.)

Savo gimt j kaim palik s jau subrend s (22 met) vyras, Dovydaitis vis gyvenim jaut gamtos ir žem s ilges . Jis džiaug si, kai 1935 m. kaip Vasario 16-osios signataras gavo žem s sklyp (apie 20 ha). Ši žem jam tapo tokia brangi, kaip *antroji t višk* . Ne per toli nuo Kauno, 4-5 km šiaur nuo ekišk s, yra Paprieniai. Nugyventos dvaro žem s sklypas buvo visiškai plikas. Visk reik jo naujakuriškai prad ti. Dovydaitis sielvartavo, kad dvarininkas taip nualino laukus, o juos reikia myl ti ir puoselti. kyje jis k r si ne tik pašalpomis, paskolomis, asmeniniais pinigais, bet ir atkakliu savo paties rank darbu. Jo svajon buvo nedidel kel paversti kult riniu židiniu, kad iš j s pensijon gal t ir pats prisiglausti bei dirbti mokslin darb , ir kitus - studentus bei jaunus mokslininkus - priglausti. Na, žinoma, ir savi vaikai su savo šeimomis b t džiaug si gamtos grožiu ir jos g ryb mis.

Deja, šias svajones sudauž prasid j s Antrasis pasaulinis karas. Dovydaitis savo pranašiška dvasia jau gerokai anks iau nujaut , kad jei kils karas, ne vienam teks sudegti jo ugnyje. Tad pri m š Apvaizdos l mim , pats nekrito panikon, nepasidav žmog paralyžiuojan iai baimei ir kitus ramino. Žvelg tautos tragedij kaip kiekvieno lietuvio bandym , reikalaujant parodyti dvasin tvirtum visuose ištinkan iuose sunkumuose.

Nors pradžioje Dovydaitis nebuvo suimtas, bet liko bedarbis. Uždarius Teologijos-filosofijos fakultet (1940 07 16), savaime buvo atleisti ir profesorai. T pat m nes buvo išstumtas ir iš *Lietuviškosios enciklopedijos* redakcijos. Kaune lankydavosi tik d l paliktos šeimos ir kit reikal . Žinoma, jis skaudžiai jaut skriaud , darom jam ir Lietuvos mokslui. Nors kyje sunkiai dirbo ir nemažai skurdo, ta iau nerod didelio nusiminimo, nesugniužo, nesutriko, nekrito depresijon, o ryžosi visus vargus ir r pesius kantriai pakelti. Kaip istorikas jis žinojo, kad istorijoje vis laik vyksta blogio ir g rio kova. Kaip krikš ionis pasitik jo Dievu, tik jo, kad ne antikristui skirta galutin pergali, nors kartais atrodo, kad jis triumfuoja. Dovydai iui Dievas buvo artima tikrov - *prieglauda ir stipryb* , kaip m s t vai amžiais giedoj o bažnyiose. 1941 06 09 Dovydaitis vienai savo buvusi studen i raš :

Man s laukia teismas, baudos, kio nacionalizavimas, t. y. iš jo išvarymas ir kiti „malonumai“...

Laiškas pasirašytas: *Lieku b d prisl gtas ir prad tas triuškindi.*

Tai buvo galb t paskutinis jo laiškas. Bais j 1941 m. birželio 14 d. ryt Dovydaitis buvo žiauriai suimtas savo kyje Paprienuose, ekišk s vals iuje. T pat ryt Kaune buvo suimta jo žmona su dviem jaunesniais vaikais - Vytautu ir Laima. S nus Jonas kalintas atskirai. Liko tik dukt Onut . Žmonai neteko pasimatyti su vyru, nei vaikams su t vu. N v liau Dovydai iui nebeteko susitikti su šeima. Nepavyko n laiškais susisiekti, nes nebuvo žini , kur jis ištremtas. Visi šeimos nariai iš Sibiro sugr žo gyvi, tik pats Dovydaitis jau po met buvo sunaikintas.

Suimtas Dovydaitis buvo atvežtas Kaun ir sargybos gr stas tremtini deportacijai skirt vagon . Jis buvo su kelion s maišu ir kaimie io kailinukais (ar serm ga). Iš Kauno buvo gabenamas Ukrain , Starobel-sk Donbase. V liau pateko Uralo šiaur - Gario miestelio apylink s „lagpunkt “. Šioje vietoje Dovydaitis praleido ištisus metus. Pirm nakt teko šalti lauke, žvarbiame, gelian iame v jyje ir lietuje. Ryte, susik r lauž ir atšil bei išsidžiovin , tremtiniai pamažu atkuto, m garsiai kalb ti ir net juokauti. Kažkoks NKVD politrukas su naganu prie šono ir odine planšete per pet r škanu veidu ilgokai steb jo tremtinius. Nesu-prantama kalba, žmoni pasitik jimas savimi, juokas, matyt, j erzino. Kai kurie tremtiniai m rusiškai kalbinti. Tada jis neištvr ir r s iu balsu garsiai sp jo:

- Liaukit s! ia jus atvež sunaikinti! J s manote, kad gr šite t vyn ? Niekados! Matote aplink kelmus? Po kiekvienu kelmu bus j s galva!..

Tremtiniam s šis grasinimas atrod ne tik tinas. Kai kurie kalb jo:

- Tas rusas ne viso proto... Už k gi mus naikinti?! Kuo nusikaltome? Tikras kvailys, rado kuo g sdinti...

Deja, netrukus pasirod , kad politrukas ne tuš iai grasino. *Pra jo ke-letas m nesi , ir mes prad jome nykti nuo nepakeliam darb ir nuola-tinio badavimo...* Kas nakt numirdavo 5-6 žmon s. Iš 750 žmon i eše-lono beliko tik 60 gyv lietuvi .

Pragariškomis s lygomis lietuvi dvasi palaik tai, kad jie tarpusavy-je buvo solidar s. Jie parod daug žmoniško kilnumo, vieni kitiems pad -dami kuo gal jo. Dovydaitis ypa išsiskyr savo dvasiniu nepalaužiamu-mu, šviesiu didžiadvasiškumu.

Cituo jame liudijim žmogaus, kuris ilgiausiai su Dovydai iu kal jo:

Senas kalinys, mongolas, man sak : „Nepraeis n trij m nesi , ir j s iš bado pavirsite žv rimis, keiksit s paskutiniais žodžiais, vog-site vienas iš kito duon , rausit s šiukšlynuose“. <...> Deja, mon-golas buvo teisus. Kai kurie bado nualinti smuko žemai. Ta iau toli gražu ne visi. Prof.. Dovydaitis buvo tarp toki , kurie išlaik orum , kilnaus žmogaus vard ir veid . Jis buvo tarp m s šviesus

spindulys, tame mirties ir bado košmare nesugniuždomas. Pranas Dovydaitis buvo steb tinai budrios, negni žtan ios dvasios ir, priešingai negu daugelis, neprarado vilties ir pasitik jimo. Daugel jis padr sindavo pasitik ti žmogaus j gomis. Jis buvo atsivež s kelion s maišelyje kiek r kyt lašini , tad štai labiausiai nusilpusiems tuos savo kuklius išteklius dalijo. <...> Kas buvo soviet lageriuose, tas žino, kad ten kiekvienas duonos trupinys - tai gyvyb s lašas. Atiduoti kam nors savo maist - atiduoti dal gyvenimo. Didžiausia auka, negird tas pasišventimas dalytis savo maistu su artimu! Pranas Dovydaitis ne syk parod savo didžiadvasišku , sav s atsižad jim .

Ir kiti stovyklos kaliniai panašiai liudija. Platok ir gana žvalgi atsiminim duoda lenk vienuolis marijonas Stefanus Chojnackis 1960 03 17 laiške Dovydai io dukteriai:

Po poros m nesi susipažinau su J s t vu ir, atvirai kalbant, pasteb jau jo ger charakter ir pavyzding elges . <...> Jis žmogišk j savigarb k l daug aukš iau, negu tuš io skrandžio patenkinim . Ir nors daugelis kalini , aps sti r pes io pavalgyti, nepais savo asmenin s išvaizdos, prof. Dovydaitis steng si skustis ir tvarkingai atrodyti. <...> Be to, niekada negird jau jo kitais besiskundžian io ar kitus kritikuojan io. Grei iau jis linko pateisinti ir suprasti visus tuos, kurie lengvai susigin ydavo, vartodami nekontroliuojam ir žeidžiam žodyn . Pagaliau didžiausi sp d man padar jo karštas ir gilus religijos jausmas. Buvo ten keli kunigai, kurie rizikuodavo laikyti šv. Mišias. Dažnai patarnaudavau Mišioms ir beveik kiekvien kart tarp dalyvi matydavau prof. Dovydait , šventai susitelkus tylioje maldoje.

Dovydaitis rado draug ir tarp sovietini kalini . Paskutiniais penkais m nesiais labai su juo susidraugav s jaunas ukrainietis, baig s aukšt j moksl ir tarnav s „politruku“ kariuomen je. Bet pats nežino, už k nu teistas kal ti darbo stovykloje. Savo laiške jis vadina Dovydait vyresniu oju draugu ir mokytoju ir apib dina j kaip gil , didžiai visapusiškai išlavint , didel s gyvenimo išminties ir nepaprastai kiln žmog . Jis rašo: *Atsargiai prasibrov s tarp vyžot ir nudriskusi žmoni , pagaliau pasiekiau mane dominant kamp . Ir štai išvydau vaizd , kuris mane visiškai apstulbino. Beveik ant plik gult , uždengt vien tik prakaito ir purvo prisig rusiu vatinuku, s d jo žmogus, veikiau panašus mumij negu gyv b tyb . Ne tik tinai liesas, išbal s, beveik m lynas, stipriai pirmyn atsikiš s veidas, o dubusios didel s, šviesios, protu švie ian ios akys išsiblaškiusios ir be tikslo ži r jo tamsiausi barako kampo tašk . Pasiryž s nutraukti ši nemaloni b sen , pri jau ar iau ir garsiai pasisveikin s paklausiau: „Ar j s profesorius Dovydaitis?“ - „, Taip, buvau kadaise“ , - jis*

man atsak . „Kod l sakote: buvau? Ar at m laisv , Jums at m ir laipsn ?“ - „Man at m svarbiausi dalyk - žmogaus teises, pakaitu dav žėminan i zeko pravard “.

Laiškas baigiamas atsisveikinimo aprašymu.

Taip, s neli, tikiuosi, kad tu sulauksi geresni dien , o man dienos suskai iuotos. Jei išeisi laisv , o Lietuva bus išlaisvinta, - parašyk ten tiesiai be adreso. Papasakok mano tautie iams, kad paskutini mis gyvenimo dienomis ištikimo Lietuvos s naus Prano Dovydaio tik k nas buvo toli nuo T vyn s, o mintys ir širdis skriejo viršum erdvi , sisiurbdomos nematomomis akimis pažstamus vaizdingus peizažus, miest siluetus ir nepaprastai man brangius veidus mano žmonos, vaik , gimini ir man artim žmoni . Pasakyk jiems, kad ia liko tik mano dulk s, o siela ir širdis ten - Lietuvoje". Profesorius nutilo. Tyl jau ir aš, bijodamas pažvelgti jo pus . Jis paleido mano rank . Man pasidar baisu, o šird skausmingai suspaud . Nugal jau save, pažvelgiau jo akis, bet j nema iau. Užsideng s akis išdži vusiomis rankomis, jis raudojo be garso, kažkoku ypatingu vidiniu raudojimu, b dingu tik stipriems vyrams ir liudijan iu jo nepaprastai tragišk b kl ...

Iš Gario stovyklos Dovydaitis buvo išsi stas Sverdlovsko kal jim drauge su 20 atrinkt inteligent , anks iau buvusi visuomen s veik j , o dabar už tai pasmerkt sunaikinti. Kart , gr ž s iš tardymo, Dovydaitis pasak : Jie visk žino, visk žino... Lyg ruošdamasis pa iam blogiausiam atvejui, iš Lietuvos atsivežtus kailinukus, labai vertingus Uralo šal iuose, kit nakt , prieš išvedamas tardyti, atidav kameros draugui. Gal suprato ar nujaut , kad jie nebebus jam reikalingi. Paskutin valand dar parod ger šird liekan iam gyvajam.

Šitam Sverdlovsko mirties katilui savo didži auk buvo priversta atiduoti ir Lietuva - negr žo iš Uralo Dovydaitis. Sverdlovsko kal jime baigiasi jo p dsakai. Pagal Kauno metrikacijos staigos pažym , jis mir 1942 m. lapkri io 4 d. (mirties priežastis: *širdies veikimo paralyžius*). Nežinia, ar ši data tikra. Ta iau, neturint galimybi patikrinti, tenka jos laikytis. Taigi Dovydaitis mir , nesulauk s n 56-eri met amžiaus, toks gyvybingas, tokios stiprios sveikatos... Buvo sunaikintas be viešo teismo ir be liudytoj .

O vis d lto jis ir šiandien teb ra gyvas ir turi daug k mums pasakyti, nes, kaip jis pats 1930 m. raš apie tautos vadus, dvasini vad *vadovyyst nesibaigia j gyvenimui ia, žem je, šiokia ar tokia mirtimi pasibaigus*. Tad ir Dovydaitis - tas lietuviškasis serafiškasis Pranciškus, - b damas pas Viešpat *nori ir gali* mums pad ti šiandien vykdyti tuos priesakus, kuriuos jis vis gyvenim nenuilstamai skelb ir liudijo *asmenine kan ia, herojiška auka ir šventumu*.

Trump susitikim su *rinktiniu Viešpaties rankiu* vesti m s taut tikrai krikš ionišk gyvenim nor tume baigti malda:

VIEŠPATIE J ZAU KRISTAU, Tu pirm j savo mokini meile liepsnojai šio laiko m s tautiet Pran Dovydait .

Karštai Tave meldžiame, suteik jam šventojo garb , kad j - pakelt t aukštum - mes gal tume geriau matyti ir gyti daugiau j g juo sekti.

(Naudotasi J. Girniaus knyga: *Pranas Dovydaitis*. ikaga. 1975. 776 p. ir kun. J. Šal iaus užrašais bei atsiminimais)

PRANUI DOVYDAI IUI

(Montažas. Pareng Marijampol s jaunimas, vadovaujamas ses. Veronikos Beišyt s)

Suvalkijos miškuos
 Ano meto laikuos
 Tu gimei ir išaugai kaip medis.
     O serm giai tautos
     Tada laisve kv puos,
     Kai Tu b si vis j j Vadas.
 Tu glaudais prie Versm s
 Ir dienos šviesesn s -
 Vis su meile ir ilgesiu laukei.
     Tavo darbo kaitra,
     Tavo meil tyra
     Mus ir šiandien j aukštumas šaukia.
 Tu Bažny i r mei,
 Tu sielas gaivinai
 Protus skaidrinai m s T vyn s vaikeli .
     Savo darbo kaitra,
     Savo mokslo šviesa
     Pakilai kaip pakyla ereliai.
 Šiandien norim pad ti
 Kukli sias g les,
 V l pad ti ir žali j r t
     Ant altoriaus šio švento,
     Ant altoriaus brangaus,
     Kad mums didel švent ši b t .
 Šito didžio žmogaus
 Pelenai išbarstyti -
 V jai Sibiro neša toli.
     O ta iau jo siela
     Mums po šimtme io švyti
     Ir tauta jo pamiršti negali.

Kad Dovydai io, to tikrojo *dvasinio vado*, priesakai ir šiandien teb ra gyvi, puikiai rod S duvos jaunimas Pilviškiuose (1986 11 23), min damas

100- sias jo gimimo metines. J darnios gretos su g li žiedais ir r t šakel mis rankose *bud jo garb s sargyboje* pamald metu ir *dalyvavo eucharistin je puotoje* taip, tarsi b t kv pti paties *ateitinink t vo*. Švent tapo tokia gyva, tokia iškilminga, jog maža bažnyt l tarsi aid jo perfrazuotais Verb sekmadienio motyvais: *S duvos vaikeliai, su r t šakel mis rankose! Klokite! Klokite žali sias r tas ir širdis tyr sias ia, ant altoriaus, prie R pintoj lio koj !..*

Kol r t lelij šalies jaunimas r tas brangina, tautos dvasia išliks gyva!
(Min jimas vyko Pilviškiuose 1986 m.)

ATEITININK HIMNAS

Kas gi ten aukso spindulius beria,
Ko taip nušvito rytai ateities?
Širdys it ras gaivinan i geria,
Sieloj tvirtyb ir galia vilties.
Lietuv Dievas apeizdi ir gina,
Amžiais suvargusios jos neapleis:
Atei iai dvasios gali nus gamina,
Vesdamas juos stebuklingais keliais.
Tilkit, nutilkit, kurie prieš Dievyb
Band t kovoti viešai ar slaptai.
M s id jos: tikybos brangyb ,
Mokslas, dorumas, tautos reikalai.
Ateit regim T vyn s laiming ,
Švie ia mums kryžius ant m s v liavos.
Stokime dr siai kov garbing ,
Dirbkim, kovokime d l Lietuvos!

Kun. Jurgis Tilvytis-Žalvarnis (1880-1931) paraš himn 1912 02 06, tuo laiku apaštalaudamas Pa strio parapijoje. Melodij suk r kompozitorius eslovas Sasnauskas (1867-1916).

MINTYS SUSIM STYMUI

Kun. Bronius Bulika

KRYŽIAUS KELIAS

(Lietuvos Krikšto jubiliej šven iant)

Šventintas Krikšto vanduo
m s prot vi galvas ir sielas
nuplov 1251 ir 1387 metais.

Šventa tik jimo ugnis sideg tenai,
kur k renosi šventa pagarba Dangui ir Žemei,

sideg tenai, kur jau k renosi gerumas ir meil
saviems namams, savai šeimai ir savai Lietuvai.

Ir m s prot viai
nesusitep rank bailumu ir išdavyste -
pa ios nukrito tik nudži vsios šakos -
neleido užgesti tik jimo ugniai,
nors p t v jai iš vis pusi ,
nors ne vien kar mes buvom vien vieni.

Šiandien mes d kojame iš visos širdies
visiems, kurie iki m s
išsaugojo tik jimo ugn ir švarumo jausm -
m s motinoms, m s vyskupams ir kunigams,
(deja, nedaugeliui m s t v ir inteligent ...),
o daugiausia - pilkai m s liaudžiai!

Ir puikiai suprantame:
šviesi Lietuvos ateitis priklauso
nuo tik jimo savim ir Dievu,
nuo kult ros ir nuo doros,
nuo gerumo ir nuo s žiningumo,
nuo išradingumo ir nuo atsakomyb s, -
nuo viso to, kuo apdovanoja Dievas ir k atneša Bažny ia!
Ne nuo ašar , kov ir gin !
Ne nuo vien m s , ne nuo vien kit !

*Prarad prasm ir esm , miršta;
gyvenantys šviesa ir gerumu - gyvena!*

I. Kristus teisme

Ateina tokia lemtinga valanda,
kai ne statymai ir ne valdovai,
kai ne akla minia ir ne kerštingi kurstytojai,
kai ne baim , dvejojimas ar silpnumas,
o aš pats privalau pasakyti lemiam žod :
Aš privalau suprasti, aš privalau nuspr sti,
kas aš esu, k privalau padaryti ir kuo b ti.
Esu žmogus, esu lietuvis, esu krikš ionis!
Kaip žuolas giliai aug s šiton žem n,
šakas rankas - mintis ir siekius - Dangun keliu.
Bus ir užteks - paguodos, duonos ir Dvasios pav sy manam.
Sprendimas - mano, lemiamas ir galutinis!
(Jei aš pasikeis iau, juk keist si viskas...)

II. Kryžius ant Kristaus pe i

Ak, ta lengvesn dalia!

Ak, ta saldesn dalia!

Ne pareigos, o teisi ir pagarbos...

Ne darb , o malonum ir *kiek bus užmok ta?..*

Ne dienos našta ir kaitra, o - vaisiai -

netgi neuždirbti, o Viešpaties soduos užaug

ar kit žmoni vargu ir r pes iu išauginti.

Nuo Adomo ir Ievos laik

vilioja, gundo, apraizgo

ir jau prapuld t kstan ius „drugi“.

Pa m Kristus kryži sau

ir j duos kiekvienam,

kas nori prasmingai, kilniai ir dieviškai gyventi, -

Žmogui, lietuviui, krikš ioniu.

III. Po kryžium

Kas mus klupdo ir kas mus slegia? -

Aišku, visi m s gyvenimo kryžiai!

J daug. Ir jie - nelengvi. Tai - tiesa.

Bet klupdo ir žlugdo ne vien tiktai jie.

Mes klumpam ir žlungam tada,

kai nesam tvirti savam teisume,

kai bijom realybei ir konkretiems žmon ms pažvelgt akis,

kai dairom s aplink it kažko laukdami,

kai netikim Dievo stebuklais tenai,

kur m s Dievas laukia - kad ir po kryžiumi!

Naštos, aišku, slegia. Bet jos suklupdyt nepaj gs,

kai nešime savo našt su Kristumi,

ir eisime Jo - Dievo duotos prigimties,

pašaukimo ir aukos keliu!

IV Su Motina

Motinos, mo iut s, žmonos, sesel s, mergait s

su ryšuliais, rožan iais, su ištverme didžiule,

nieko daugiau netur damos - tik šird ,

nieko daugiau nežinodamos - tik *taip reikia*, -

visados buvo Lietuvos, Bažny ios ir m s gvardija,

neišsemiamas gerumo šaltinis,

apgaubiantys angelo sparnai,

garantuota pagalba ir dosni ranka.

O Kristaus Motina, einanti su S num!

Lietuv motina, mokanti rašto ir katekizmo,

m s motinos, atvedan ios mus prie altoriaus,
 ir kiekviena moteris, daranti gera, -
 visos jos - panašios Tave,
 visos jos - Marijos dukters!

V. Simonas iš Kir n s

Iš tenai, kur tikime pagalba,
 kur laukiame pagalbos - neateina niekas.
 Baim supan ioja kojas, surakina rankas
 ir už iaupia burn daugybei „draug “.
 Piktos galyb s akivaizdoje
 sutirpsta ir mažas b relis ger j .
 Dingsta ir tie, kurie buvo žad j :
Nelaim j mes tau tikrai pad sim!
 (Nes visi atkakliai saugo savo viet ir savo gyvenim ...)
 Viešpatie! Koks brangus žmogus - Simonas iš Kir n s!
 Nes visiška vienatv sunki net Kristui...
 ...Nors svarbiausius gyvenimo punktus
 mes buvom - ir b sim - ir b ti reik s - vieniems.
 Ir kiek žmoni nebyliu, bet daug pasakan iu žvilgsniu
 ieško Kir nie io kunigo širdy ir kunigo rankose!

VI. Veronika

Žana Arkiet prik l paklupdyt Pranc zij .
 Kotryna Sieniet popieži sugr žino Romon.
 Margarita Aliakok parod , kad Dievas turi Šird .
 Bernadeta Subiru mat Marij .
 M s Marija Pe kauskait -
 ar gyveno kas kilniau, ar raš kas gražiau?!
 Motina Teres šiandien priglaudžia Indijoje net tuos,
 kuriuos tikri vaikai, kuriuos tikri t vai išmeta gatv n...
 Nieko nebijodamos, nieko nepaisan ios,
 nieko negailin ios, nieko neži rin ios,
 visur praeinan ios, visk padaran ios
Veronikos - galingesn s už armijas,
 už šalt durtuv plien , kareivi tanki grandin .
 Už visk absoliu iai!
 Duok, Dieve, toki m s daliai!

VII. Ir v l

Taigi, jei tai b t paskutinis suklupimas ir vienintelis kartas...
 Taigi, jeigu tai b t paskutin pagunda ir paskutin naktis...
 Taigi, jeigu tai b t vienintel yda ir paskutin klaida ar nuod m .
 Taigi, jeigu tai b t ...

Ta iau, tegu net nuod m - kad ir sunkiausia,
 kad ir savam pašaukimui, kad ir pakartota -
 nepaj gs pakludyti ir sustabdyti m s !

Ta iau, tegu pagunda - kad ir saldžiausia,
 kad ir nuoding geluon giliai pasl pus, -
 tegu atsimuš nuo m s valios tvirtumo!

Ta iau, tegu - kad ir mažiausias suklupimas,
 kad ir neju iomis išslyd s negeras žodis -
 mus mokys bud ti, saugotis ir atsiprašyti!

Nes mus savo draugais pavadino
 ir rankas mums tiesia štai klumpantis Visagalis.
 Nes dabar dar galiu atpirkti savo kalt nauja ištikimybė!

VIII. O beviltiškas sielvartas

Verkia motinos, kai nutol ir svetimi tap vaikai
 eina nesustodami pro šal , eina pro visus -

Ne domu! Nuobodu! -

b ga kreivais keliais vydamies nepavejam laim ;
 kai netiki niekuo - nei Dievu, nei meile, nei ateitimi;
 kai vienadieniams stabams paskiria visk ...

Ir verkia, dejuoja t vai, kunigai:

Argi šitam auginom tave?

Argi nemok m tave maldos ir sakym Dievo!

Ir greitai nusivilia paklyd vaikai:

Argi tik šitiek šitoks gyvenimas duoti tegali?

(Deja, tai buvo ne gyvenimas!..)

Ir reikia parodyt Bažny i kaip uost - kad užplaukt .

Ir reikia kurti Bažny ios grož - kad ak patraukt .

Ir reikia atskleisti Bažny ios ties - kad sužav t .

Reikia Gyvenimo šaltinius Bažny ioje atverti, - kad jie atsigaugt ,
 kad susiviliot ne niekuo, ne praž tim, ne apžavais,
 o m s Bažny ia!

IX. Prasideda pabaiga

Atrodo, kad paskutiniai tikintieji -
 akli, kurti, susen ir abejingi - susirenka bažny ion...
 Paskutiniai - reti kryžiai ir šventieji -
 d l ja, kai kur dulk mis apnešti pakel se...

Ar ne paskutinius tikinčius senukus mes laidojam
kaimo kapinaitėse ir matom, kaip užkala langus, duris
vienišose sodybose, kurias neateis, nepasibels niekas?..

Gal jau ir kunigai paskutiniai mes esame -
nes jaunimas ateina kitoks ir mes nebet esame?..

Gal mes šventės ir šis jubiliejus -
tai tik žvakelės sužybs jimas prieš galutinai užgstant...
Gal ateina? - ir jau prasideda? - mes pabaiga?

Šitaip atrodo ir XIII amžiuje,
kai buvo užslopinta krikščionybė tik kurta tik jimo ugnelė.

Šitaip buvo ir XVI amžiuje,
kai mes didikai rinkosi lengvesn ir patogesn tik jimą.

Šitaip atrodo ir XIX amžiaus pradžioje,
kai savaradžiavimas ir šviesos Lietuvoje nebuvo,
o viskas gesint tikrai buvo kam.

Bet - miršta, kas nusivilia ir gyventi nebenori,
o gyvena, kas gyventi trokšta ir mirti nebijo.

X. Nuogas

Kokie mes būtume laimingi,
jeigu visi šitie priekaištai -
tamsos, pikti, paklydimai, girtuokliai,
veidmainiai, pataikiniai, bailiai, nepastovūs -
būtų grynas išmislas ir tiktai piktas šmeižtas.

Kokie būtume laimingi!
Dievo akyse - neprilips prie mūsų svetimas purvas
nepažemins išgalvotomis dalykais,
pragaran nenutremis nepadarytos nuodams,
bet žmonėse, tautoje mes visi kenčiam
nuo kiekvienos tikros
savo ar kito padarytos nuodams
ir akmeniui meta *visiems*, kai nusikalsta *vienas* kitas broliis.
Jubiliejus visų pastato mūsų tautos dvasinio centro.

Ir kokią? Tegu ateina ir tegu pamato nuogai ir iš arti,
kad tikime patys viskuo, ką skelbiam kitiems,
kad darome patys tai, ko reikalaujam iš kitų,
ir nedarome to, ką uždraudžiam kitiems.

Atvirai liudijame, kad geriausi dorų žmogumi,
kad geriau nukentėti, negu pasiduoti,
kad geriausias yra vienas Dievas.

Šitai tegu pamato visi. Kaip nuogas Kristus.

XI. Prikaltas

Kai kam gal atrodo, kad mes - prikalti:
tebegarbinam senas atgyvenusias vertybes...
Betgi - tik jimas, viltis ir meil ,
gailęstingumas, s žiningumas ir gerumas - tai nesensta,
ir tikrais vargšais pavirsta ši vertybi atsisak !

Kai kam atrodo, kad mes prikalti:
tebevaikštom bažny ion, kai kiti plaukia kitur.
Betgi - Bažny ia buvo ir bus Gyvyb s Šaltinis,
ir visos b dos atsiranda, kai be jos gyventi kas bando!

Kai kam atrodo, kad mes prikalti:
tebeskubam namo, savon šeimon,
kai tiek daug malonum savas paslaugas si lo.
Betgi - nieko brangesnio už savus namus ir sav šeim n r,
ir atsakomyb už sav j lizd - žmogaus žiedas.

Kai kam atrodo, kad mes prikalti:
vakarykš iai - darbšt s, kruopšt s, s žiningi,
kai s lygos ir mados
diktuoja - net priver ia - gyventi kitaip...
Betgi - tik darbas, s žin ir gražesnis gyvenimas -

Aš at jau,
kad žmon s tur t gyvenim , -
kad aps iai jo tur t (Jn 10, 10) -
parodo krikš ion !

Taip! Mes esam, a i Dievui,
tvirtai prikalti prie to,
kas yra tikras žmoniškumas ir dieviška gyvenimo viltis!

XII. Sacrificium et Comunio (*Auka ir Komunija*)

Galvojo per amžius žmon s:

kaip Aukš iausiajam pad koti,
kuo atsilyginti, kaip atsiprašyti,
kaip išreikšti baim ir meil ?!

Tod l ir neš , kas brangiausia, pjov ir degino,
kad auk d mai pasiekt Dang ir Diev ,
o kraujas mylim j nuplaut kaltes ir atiduot skolas - - -

Ir ant kryžiaus vyko tai, ko lauk Dievas,
k padar Dievas-Žmogus J zus Kristus:
bendra *Vakarien* pavirto Tiesos ir Meil s *Komunija*;
Judo *išdavyst* - Kristaus pareigos ir *pašaukimo atlikimu*;
vargas - prisiimta, tyrinan ia akis ir šird *atgaila*;
kan ia - Tiesos išpažinimu ir ištikimyb s *ženkl*u;
mirtis - *iškeliavimu* T vo namus;

Kryžius - pagrindin mis gyvenimo koordinat mis:

aukštyn - Diev , platyn - kartu su žmon m...

Gyvenam po kryžium ir Mišiose dalyvaujam kada tik galim:

atgyja ir v l skamba Dievo žodis,

ateina J zus ant m s altoriaus,

ir su Juo per Komunij jungdamies,

art jam vienas prie kito vien šeimyn .

XIII. Užbaigta - atbaigta

Atrodo, kad tik netek ,

kad tik lyd dami iš nam mirusius savuosius,

tik užkaldami langus ištušt jusi t v nam ,

pradedam suprasti, ko netenkam,

kas nyksta, praeina ir kas brangu, amžina, nenykstama.

Atrodo, kad per v lai susim stom,

per v lai prabyla s žin , atplaukia ašaros ir

sudrebina visus mus vidinis raudojimas gilus.

Taip ateina esminio pasv rimo valanda:

kam aš gyvenu ir kas iš tikr j ko vertas,

k reikia išsaugoti, ko prarasti negalima,

ir k reikia perduoti kitiems, - tiems, kuriuos auginu.

Toki valand tekyla ne baim s, o tik jimo malda:

*Gyvenim prasming myl ti, kad mirtis nenug sdint m s ,
per mirties bedugn , kad Gyvenim amžin žengtume.*

Pad k mums, Viešpatie!

XIV Tai tik slenkstis

Miršta tiesa, kuria niekas negyvena.

Išnyksta žodžiai, kuri niekas nebepasako.

Sugri va tvirtov s, kuri niekas nepalaiko.

Nuvysta g l s, kuri niekas nepalaisto.

Užg sta ugnis, kurios niekas nek rena.

Sud l ja brangenyb s, kuri niekas nenešioja.

Išsenka up s, jei gyvi šaltiniai j nepamaitina.

Sustoja viskas, kai Dvasia pasibaigia.

Išeina Dvasia, kai jai gyventi vietos nebelieka... -

Šitaip ateina mirtis viskam žem je.

Bet - kol mes gyvi,

kol Dievas m s neapleis, šito nebus!

Šiandien tai Kristui pažada visa tikinti Lietuva.

Šitai kaip priesaik kasdien kartosim

visi Lietuvos tikintieji!

XV Velykos

Vakaruos - Lurde - ir pas mus - Kernav j, Anykš iuos -
yra Penkioliktoji Kryžiaus kelio stotis - *Prisik limas*.

Ken iantys žmon s - savo li dnai paguodai -
myli ken iant Krist
ir visiškai pamiřta Velykas:

Džiaugsmo, Pergal s ir Amžinumo dali .

Nes argi Tiesa ne stipresn už mel ?

Argi Gerumas ne galingesnis už neapykant ?

Argi Grožis ne mielesnis už bjaurast ?

Mes jau iam s tvirti, kai tikime Diev .

Mes darome gera, kai žinome, kad jis neprapuola;
mes mokam myl ti, kai mylime Diev ;

mes mokame džiaugtis viskuo, k mums Dievas dav
ir k gera padarome kiekvien dien mes.

Tegu visi pajusim didžiul džiaugsm ,
kad esame tikintys, kad su viltimi gyvenam,
kad mokame b ti geri neklausdami prašan io vardo.

Tegu visi žinosim:

Kan ios ir Kantryb s pabaigoje

m s Teisumas ir m s Gerumas mus veda ir m s Prisik lim .

XVI. Sekmin s

Šešioliktos stoties dar niekur nemat m rengtos,
bet ir ji tur t b ti - *Sekmini stotis*.

Nes Šventoji Dvasia parodo,
kas kaltas, kas teisus ir kas pasmerktas.
Nes Šventoji Dvasia nušvie ia keli toli pirmyn - iki Dangaus.
Lydi mus greta ir duoda j g iš vidaus.

Nes m s era - *Šventosios Dvasios era!*

Gyveno Lietuvoj profesorius Stasys Šalkauskis:
jis tyliai kuria ir lanko Gyvosios Dvasios branduolius visur.

Turim mes dabar popieži Jon Pauli Antr j -
kuris iškilmingai po vis pasaul keliaudamas,
išpaž sta tik jim , žavi net atšalusius,
kalba su visais ir atveria Bažny ios Dvasi , šird ir duris
kiekvienam geros valios žmogui.

Bažny ia prad ta Švent ja Dvasia

Ir Bažny ia gyvena Švent ja Dvasia,
o žmogaus panašumas Švent j Dvasi -
kai jis kaip dovan save išdalija visiems:

kaip Kristus ant kryžiaus.

Nes tikras šventumas - visk priimti iš Dievo rank -
visk daryti su Dievu - visk daryti Dievui.

...Šita stotis vainikuoja Kristaus Kryžiaus Keli
ir pradeda Amžinyb s vert ir Amžinybe prasidedant Gyvenim .

* * *

...1387-aisiais Lietuva gavo ne tik Dievo Dvasios malon :
su Krikštu Lietuva atv r vartus ir duris
raštui, mokslui, krikš ioniškai kult rai,
septyni dien gyvenimo ritmui,
prasmingam darbui ir šviesiai šventei.

O k kaip krait atsineš Lietuva - jaunamart
Visuotin s Bažny ios krikš ioniškus namus? -

Karžygi ryžt , jaunyst s tyrum , senoli giesm ,
laisv s meil , savarankiškumo jausm , tyl gerum ,
švent pagarb Dievui, motinai T vynei ir Dievo pasauliui.

O m s Tautos kraitis Bažny ios šeimynoj po 600 met ? -
Priimtas, išsaugotas ir grynas tik jimas,
šalia vis suklypim - gerumo, kantryb s ir meil s tiek daug!

Savigarba su kuklumu, švelni meil Dievo Motinai Marijai,
begalim pagarba Altoriaus Sakramentui, giesm s, procesijos,
su malda širdyje nuostabi ištverm visose audrose,
kuri gyvenimas nepagail jo gyvenant ant dideli taut kelio.

Esame išm ginta katalik tauta,
pra jusi Kryžiaus keliu, šven ianti Velykas, alsuojanti Sekmin mis.
Tikime, meldžiam s, nenuleidžiame rank , stengiam s gražiai gyventi.

Tik sime! Melsim s! *Gyvensime prasmingai!*

Kard. Leonas Žozefas Suenensas (Mechelno ir Briuselio arkivyskupas)

MEIL - NE TIK ŽODIS

Dažnai piktnaudžiaujama s voka. Vienas kin išmin ius, paklaustas,
k daryt , jei tapt pasaulio viešpa iu, atsak : *Aš sugr žin iau žodžiams*
j prasm . Iš tikr j tai b t labai didel paslauga žmonijai. Argi nepaste-
bime, kaip m s žodži atsargos vis labiau nyksta, kaip žodžiai l kšt ja,
nepastebimai nuskurdindami prasm ; kaip žodžiai gauna nauj mint , nauj
turin ir nauj efektyv rezonans . Pirmiausia - kalbos revoliucija, bet
paskui - doros revoliucija, juo labiau kai kalbame apie m s b ties, m s
krikš ioniško tik jimo pagrindus. Periodiškai reikia tikrinti ne tik automob-
il : kalba taip pat yra priemon , - jei jos nepriži r sime, - ji nepastebimai
užnuodys aplink . Jei norime išvengti kalbos dviprasmybi , praktiškai reiš-
kian i kapituliacij , turime vartoti tik sveikus ir tyrus žodžius.

Meil - žodis, kuriam reikia d mesio. Šiandien je visuomen je yra žodis, kur reikia nedelsiant apsvarstyti ir sugr žinti jam tikr j prasm . Tas žodis - *meil* . T padaryti labai svarbu d l to, kad *meil* s suvokimas ir išgyvenimas nulemia vis žmogaus elges . Neužmirškime to tardami žod *meil* .

Krikš ioniu meil reiškia švent tikrov , nes ji kilo širdyje Dievo, kuris yra *Meil* , kuris ir vyr , ir moter suk r pagal savo paveiksl . Krikš ionis, remdamasis dievišku *meil* s kilm s šaltiniu, *meil* s subjaurinimo ir pažeminimo kitaip nepavadins, kaip nuod me, - atvirai ir aiškiai. Jis negali pritarti tokiai kalb senai, kai nedoras elgesys pridengiamas miglotais žodžiais. Krikš ionis iš esm s yra priešingas kiekvienam dabar sigal jusiam reliatyvizmui. Kaip tik ia krikš ionis turi rinktis ir kalbos, ir elgesio vertinim .

Belg pedagogas Arnoldas Klausas (*Arnold Clausses*) neseniai pasak toki savo nuomon , kuriai pritar sulauktume nenusakom padarini .

Žmogus, - rašo jis, - yra sukurtas pagal niekieno paveiksl ; jam yra duota nuolat naujai save kurti. <...> *Mes šiandien intelekt turime ži r ti ne kaip pažinimo ar kontempliacijos galimyb , bet kaip veiklos priemon . Žmogaus užduotis yra pa iam kurti nauj ties .*

ia atsiduriame priešingame krikš ionybei poliuje: toksai visuotinis reliatyvizmas kyla iš Dievo paneigimo. Reliatyvizmas savaime pakerta doros kriterij šaknis. Pagal jo logik , tai, kas gera ir kas bloga, nulemia vien spontaniškumas, autentiškumas ir garbingumas. Tais pa iais vardais dabar vadinami ir dažniausiai taikomi moraliniai kriterijai: autentiškumas, spontaniškumas, identiškumas arba autonomija. Bet juk tokiu b du galima *spontaniškai* nužudyti arba *autentiškai* b ti neištikimam situotiniui. Iš tikr j tie žodžiai pasako tik tai, koku b du vyksta veiksmas, bet ne tai, ar jis pateisinamas, ar ne. Toks dvasinis nusiteikimas, kai r pinamasi labiau asmenine elgesio motyvacija nei vidine dorine verte, graso visišku dorinio sprendimo supsichologinimu.

Visa tai b dinga ir m s kalbai, m s vartojamiems žodžiams. Kalba irgi dažnai *psichologizuota*. Jei kas m gint priešintis šiai visuotinei srovei, kilusiai iš netik jimo, tur t pasipriešinti vis pripažintam geram skoniui. Pirmiausia ypa vengiama kalb ti apie klausimo moralum , nes nesama sitikinus, ar viskas bus pripažinta. Norima išlikti neutraliam, ypa kalbant apie *meil* . Ta iau tikrai dorinei laikysenai nieko n ra svarbiau, kaip šis aiškus, atviras žodis.

Kur kadaise l m kautyn s, - pasak vienas žinomas generolas, - *šiandien lemia žodis*. Teisingi žodžiai, pasakyti tinkamu laiku, yra laimtos kautyn s. Žodis *meil* , apie kuri ia kalbame, yra jau pralaimtos kautyn s. Prarastas pozicijas sunkiai atgausime, nes bedieviška aplinka, pasitelkusi reliatyvizm , už m pagrindines pozicijas ir visur randa nesuskaičiuojam pagalbinink . Iš tikr j šiandien joks kitas žodis n ra taip

nuvalkiotas, - tiek literat roje, tiek komunikacijos [žiniasklaidos] priemon - se, kaip žodis *meil*. Radijas dainuoja apie *meil* visomis bangomis ir visomis paros valandomis. Televizija ir kinas be paliovos rodo *meil s* scenas, o reklama stengiasi kiekvienai si lomai prekei, kur tik galima, prisegti *meil s* etiket. Taip subjaukota ir suvulgarinta *meil* yra svarbiausias ir vienintelis pasiteisinimas d l visko. Ji yra kaip šydas, užmestas ant kiekvienos beg dyst s, kaip nuskurdinto gyvenimo, ištvirkimo, beg diškumo, išardyt šeim *alibi*.

Mes neteisiamie t, kurie pasirenka nedorovingum. Ta iau, šiaip ar taip, privalome pabr žti, jog kalba turime nusakyti objektyvius kriterijus, antraip visa m s kult ra ir gyvenimas bus pasmerkti praž iai.

Akcija siekti dorinio skaistumo. Jau seniai laikas žadinti krikš ioni s žin, - ypa krikš ioni, gyvenan i pagal savo tik jimo logik ir norin i pad ti moraliai sugedusiam pasauliui iš naujo prad ti *gyventi skais - t s gyvenim*. Kristus yra kiekvieno žmogaus Gelb tojas, nesvarbu, ar žmogus žino tai, ar ne. Kristus yra Gelb tojas viso to, kas žmoguje yra tikrai žmogiška. Niekas n ra taip gyvybiškai svarbu, kaip išgelb ti žmo - gui *meil*. Kad išliktume tikri krikš ionys, privalome savo krikš ioniš k kalb ginti ir saugoti j nuo netikr, melaging kompromis. Nešvanky - b mis griauti kalbos taisykles - tai išdavyst. Kalb kime tikrosiomis žo - dži prasm mis, kaip m s tik jimas yra dieg s. Žodis *meil*, kabinamas visur kaip iškaba, tai tarsi mirksinti šviesa pavojingame kelyje.

Po pirmo dr saus žingsnio - *dr siai atvirai kalb ti* - teb na antras: *dr siai rinktis dorin augim ir atvirai protestuoti*. Per daug mes sielojam s už uždard dur. Kai nyksta paskutin s vertyb s, reikia neatid liojant kartu visiems garsiai protestuoti. Dejuoti ir aimanuoti, kad beprasmiška eiti prieš srov, yra *defetizmas* [pesimistin paži ra kuri nors id j, galimyb vykdyti k nors], nesuderinamas su m s tik jimu. Kovoti su iš vis pusi grasan iu amoralumu bei nedorovingumu turi visi, kam r pi išsaugoti aukš iausias m s tik jimo ir kult ros vertybes. Taigi garsiai ir dr siai visur ir visada protestuokime.

Kreipimasis jaunim. Kod l m s kreipimasis s žines siekti dori - nio skaistumo bei dvasinio atsinaujinimo yra skirtas ypa jaunimui? Vi - sur pastebima, kok gyv atgars randa popiežiaus Jono Pauliaus II žo - džiai, kai jis kreipiasi pasaulio jaunim. Daugelio nuostabai, jo aišk s, stipr s, tikinamo tik jimo kupini žodžiai sukelia atbals, kuris gali b ti m s laiko ženklas.

Meil, kaip ir tai, kas šventa, labai puola piktasis priešas, melo t vas. Kadangi žmogaus *meil* yra kilusi iš Dievo Širdies, tod l nenuostabu, jog tamsybi galios panaudoja visk, kad sužeist žmogui pa i šird. Visai m s kult rai iškyla gyvenimo ar mirties alternatyva. Šiandien mes

pradedame suprasti tai, k beveik prieš 100 met pasak Lujis Venilotas. Jis raš :

Kai žmogaus piktyb galutinai atmes Diev , tada baisiausia bausm bus žmogaus valios išsipildymas: žmogus bus atiduotas žmogui - tada patirsime, kas tai yra Dievo r styb .

Tiems, kurie abejoja, kad per Krist pasaulis tampa žmoniškesnis, galb t atvers akis prieškrikš ioniškus laikus nusirit s, nuo Kristaus nusigr ž s nelaimingas pasaulis. Gr žinti meilei tikr j prasm ir atgaivinti pagarb žmogui - tai žengti žmoniškumo ir kult ros keli . Tepadeda mums Dievas dr siai kelti akcijas, b tinas pasauliui, žengian iam praraj , gelb ti!

(*Hedwigsblatt*. 1986. Nr. 4. Versta iš vokie i kalbos)

BAŽNY IA PASAULYJE

Katalik dialogas su marksistais vyko spalio 8-10 d. Budapešte. Jau iš anksto Vatikano ir Vengrijos spauda praneš , kad bus kalbama apie vien kitiems priešingus dalykus: dialogo dalyviai d stys savo paži ras dorovines vertybes ir ieškos bendro kelio. Dialoge dalyvavo po 15 katalik ir marksist iš Belgijos, VFR ir VDR, Pranc zijos, Italijos, Jugoslavijos, Kubos, Austrijos, Lenkijos, Šveicarijos, Japonijos, ekoslovakijos ir Vengrijos. Pokalbi temos: *Žmogus ir santykiai tarp žmoni ; Žmogaus autonomija ir atsakomyb ; Etin s vertyb s - kaip apie jas m sto vieni ir kiti; Darbas vien ir kit supratimu; Visuomen s sugyvenimas ir veikimas*. Dialog sudar abiej pusi prezidentai: prof. Ivanas T. Berendas ir kard. R Poperdas. žangin žod tar prof. E. Huberis SJ (Romos Grigaliaus universiteto profesorius) ir Vengrijos moksl akademijos prof. J. Lukaos. Tarp dialogo vadov — kard. Francas Kionigas ir arkivysk. Laslo Paskajis.

Benediktinai nusisuko nuo arkivysk. Lefebro. Benediktin bendruomen Pranc zijoje, kuri nuo 1976 m. laik si arkivysk. Lefebro „tradicijos“, nuo jo nusisuko. Tai Flavinji vienuolynas (Burgundijoje) su 65 vienuoliais, tarp kuri yra 22 kunigai (dauguma j šventinti arkivysk. Lefebro). Šiam susitakinimui su Bažny ia vadovavo vienuolyn kongregacijos prefektas kard. J. Hameris ir benediktin viršininkas. Jau nuo 1985 m. rugs jo vienuoliai pri m nauj Miši tekst , pasiraš pareiškim , kad priima Vatikano II Susirinkimo nutarimus. Vyskupas, kurio diecezijoje yra tas vienuolynas, paskelb , kad kunig šventimai yra galiojantys.

Biblijos leid jai Kinijoje gauna spaustuv . Tam reikalui Pasaulin Biblijos draugija yra paskyrusi 6,7 mln. doleri . Spaustuv bus rengta Naudžingo mieste. Ji gal s kasmet išleisti 0,5 mln. egzempliori Naujojo

Testamento ir 300 000 abiej Testament egzempliori . Už spaustuv s mašin vežim Kinijos valdžia muito neima.

Motina Teres patyr l ktuvo katastrof , kurioje žuvo 5 žmon s. Tai vyko spalio 11 d. Tanzanijoje, netoli misij stoties Hombolo. Žuvo dvi *Gailestingosios meil s* seserys, o dar dvi - sužeistos.

Šventasis T vas pri m (spalio to d.) priva ioje audiencijoje JAV Vyskup konferencijos delegacij . Kalb ta apie ateinaniais metais numatom antr j Šventojo T vo apsilankym JAV ir apie draudim . aranui d styti moralin teologij .

Spalio 27 d. Šventojo T vo kvietimu Asyžiuje dalyvavo 13 vairi religij atstov - krikščioni , žyd , stambi j prigimties religij . Po bendro sveikinimo bažny ioje kiekviena grup meld si atskirai. Užbaiga buvo bendra - visi gavo iš Šventojo T vo po alyv šakel . Visus ia jung r pestis, kaip išlaikyti taik , visi jaut s žin s pareig gerbti ir ginti gyvyb : suprato, kad tai viršija žmogaus paj gum - tod l meld si; jaut si nusikalt , tod l atgailavo.

Kijevo metropolitas Filaretas, kaip Maskvos patriarcho Pimeno galio-tinis, dalyvavo spalio 27-28 d. Asyžiuje ir ten kalb damasis su Šventuoju T vu pareišk , kad svarstoma galimyb Šventajam T vui apsilankyti Taryb S jungoje. Ateinan i met pradžioje Gorba iovas lankysis Romoje. Gal tada apsilankys ir Vatikane bei Asyžiuje.

Asyžiaus maldos žygis t siamas. Spalio 27-28 d. Asyžiuje lank si vai-ri religij atstovai iš Japonijos kvie ia 1987 m. rugpj io 3-4 d. susitikti viso pasaulio inaldai-dialogui Šventajame Higi kalne prie Kioto. Tai japo-niškojo budizmo lopšys. Pakviestas ir Tokijo arkivyskupas irajanagis.

Šiuolaikin je sekularizuotoje visuomen je, kuri tariamai yra atito-lusi nuo Dievo, *žmogus* iš tikr j *ilgisi Dievo ir nyksta bei skursta nutol s nuo dieviškosios versm s,* - pažym jo Popiežiškosios kult ros tarybos pir-mininkas pranc zas kard. Supartas, kalb damas Paduvoje vykusiame stu-dij suvažiavime tema *Religinis poreikis, krikšč ionyb ir šiuolaikinis ni-hilizmas.* Kardinolo nuomone, Dievo ilgesys šiuolaikiniame pasaulyje n -ra pakankamai pabr žiamas, ypa per socialines komunikacijos priemo-nes. Kalbama apie pasaul , tolstant nuo tik jimo ir nuo maldos, s monin-gai ar nes moningai nutylint gausias pozityvias tik jimo apraiškas, neiš-keliant nesuskaitom krikšč ioniškojo tik jimo liudijmo pavyzdži . Visur yra gausu žmoni , kurie eidami prieš srov nuosekliai gyvena ir veikia pagal savo krikšč ionišk j tik jim ir juo remdamiesi ryžtingai kovoja su dabar pasireiškianiomis vairiomis negerov mis - rasizmu ir smurto veiks-mais, skyrybomis, abortais ir pan. Kard. Supartas visiems palink jo, užuot

žvelgus nihilizm , pažvelgti šiuolaikinius krikščioniškojo tikėjimo liudytojus, o iš jų pavyzdžio semiantis tikėjimo, patiems atrasti Kristų, perimti Jo mokslą ir tapti gyvuoju Kristaus atspindžiu, tuo būdu ir kitiems padedant pažinti Kristų bei Jam atsiverti.

Piet Korėjoje nuolat auga katalikų skaičius, kuris pastaruoju metu jau pasiekė 2 milijonus. Tai sužinoma iš Piet Korėjos Vyskupo konferencijos paskelbtų naujausių statistinių žinių. Vien prajusiais metais katalikų skaičius Piet Korėjoje padidėjo beveik 8%. 1985 m. Krikščionių daugiau nei 120 000 suaugusiųjų ir daugiau nei 45 000 vaikų, taigi iš viso apie 165 000 žmonių. Tikintys dvasiniais reikalais rėpinasi 1350 kunigais, kurie jau beveik visi yra vietiniai kilmės.

Popiežiaus Jono Pauliaus II susitikimas su pasaulio jaunimu 1987 m. vyks Argentinos sostinėje Buenos Airėse Verb sekmadienį. Popiežius tuo metu lankysis Piet Amerikoje.

AIDS nėra Dievo bausmė, tik klaidingo seksualinio gyvenimo padarinys, - rašo Anglijos ir Valijos Vyskupo konferencijos pirmininkas kard. B. Jumas dienraštyje *The Times* (sausio 7). Kardinolas teigia, kad tik radikalus viešosios nuomonės pakeitimas padės veikti tikslą. Jei norime išvengti katastrofos, turime atkakliai ir nedelsdami keisti žmonių seksualinius santykius. Kaip vien iš galimybių kard. Jumas mini *susilaikymą*. Tokia savidrausmė, tiesa, yra sunki, bet nėra neįmanoma.

Gamtos mokslo, technikos specialistai, filosofai ir teologai, pasak Tiubingeno moralinės teologijos prof. A. Auerio, privalo visi bendrai kelti dorovinius reikalavimus technikos pažangai. Juk visos technikos naujovės neabejotinai turi padėti paįmiam žmogui tobulėti. Toliau, kol technika paisys tos atsakomybės, nebus pagrindo baimintis dėl tos pažangos. Tad klaidinga yra paįmiam techniką sodinti *kaltinamajam suolui*. Tai jau technikai būtina sudaryti „moralinį dimensiją“.

Iš straipsnio „Ateizmas ir kultūra“ (*Pravda*, 1987 01 01). *Kartais kyla klausimas, kodėl nugalėjusio socializmo šlygomis mes, kaip ir anksčiau, tiek pat aktyviai kovojame su religija? Ar iš viso toji kova yra reikalinga? Juk pagrindinis tikintis mas yra traukta naujajam gyvenimui ir daugeliu atvejų darbuojasi socialistinės tvynės labui su ne mažesniu atsidėjimu, kaip ateistai ir netikintieji. <...> Žymi tikintis dalis jau yra gimusi tarybiniais laikais ir auklėta ateistinės aplinkos šlygomis. <...> Tie ir panašūs faktai rodo, kad būtina iš esmės keisti ateistinės propagandos sistemą ...*